

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. balandžio 14 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Danguolės Bublienės, Virgilijaus Grabinsko, Sigitos Rudėnaitės (kolegijos pirmininkė), Antano Simniškio (pranešėjas), Algirdo Taminsko ir Egidijos Tamošiūnienės,

sekretoriaujant Eglei Berželionytei,

dalyvaujant ieškovams R. P. ir A. P.,

atsakovams R. T., D. T. ir jų atstovui advokatui Algiui Lukoševičiui,

teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovo R. T. ir D. T. kasacinį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. gruodžio 23 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo R. P. ir A. P. ieškinį atsakovams Vilniaus miesto savivaldybės administracijai, D. T., R. T. ir Č. D. dėl susitarimo pripažinimo galiojančiu ir žemės servituto nustatymo, tretieji asmenys byloje Nacionalinė žemės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos, A. K. B., uždaroji akcinė bendrovė „Art Villa“, A. G., R. G., K. G. (K. G.), T. M., A. M., J. M.

Išplėstinė teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių teisę į nešališką teismą, teismo pareigą išspręsti visus byloje pareikštus reikalavimus, servituto nustatymą, teismo teisę pripažinti sadorį galiojančiu Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – [CK](#)) 1.93 straipsnio 4 dalies pagrindu, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovai prašė nustatyti žemės servitutą pagal vieną iš variantų: 1) pripažinti jų ir atsakovės R. T. 2014 m. gegužės 9 d. susitarimą dėl servituto galiojančiu ir nustatyti servitutą keliui ir inžinerinių tinklų komunikacijų koridoriui įrengti, suteikiantį teisę neterminuotai naudotis 3 metrų pločio ir 85,7 metro ilgio (257 kv. m ploto) dalimi žemės sklypo, kurio kadastro Nr. (duomenys neskelbtini), esančio (duomenys neskelbtini), nuosavybės teise priklausančio atsakovui D. T., su teise keliu važiuoti įvairiomis transporto priemonėmis, eiti pėstiesiems, nenustatant naudojimosi juo apribojimų, pagal UAB „Geodezinis planas“ parengtą planą; 2) arba nustatyti žemės servitutą kelio ir inžinerinių tinklų komunikacijų koridoriui įrengti, suteikiantį teisę neterminuotai naudotis 4 m pločio ir 86,3 m ilgio (345 kv. m ploto) dalimi žemės sklypo, kurio kadastro Nr. (duomenys neskelbtini), esančio (duomenys neskelbtini), nuosavybės teise priklausančio atsakovui D. T., su teise keliu važiuoti įvairiomis transporto priemonėmis, eiti pėstiesiems, nenustatant naudojimosi juo apribojimų, pagal UAB „Geodezinis planas“ parengtą planą; 3) arba nustatyti žemės servitutą kelio ir inžinerinių tinklų komunikacijų koridoriui įrengti, suteikiantį teisę neterminuotai naudotis 4 m pločio ir 54 m ilgio (216 kv. m ploto) dalimi infrastruktūrinio žemės sklypo, kurio kadastro Nr. (duomenys neskelbtini), priklausančio atsakovei Č. D., su teise keliu važiuoti įvairiomis transporto priemonėmis, eiti pėstiesiems, nenustatant naudojimosi juo apribojimų, bei teisę neterminuotai naudotis 4 m pločio ir 35,3 m ilgio (141 kv. m ploto) dalimi žemės sklypo, kurio kadastro Nr. (duomenys neskelbtini), esančio (duomenys neskelbtini), nuosavybės teise priklausančio atsakovui D. T., komunikacijų koridoriui ir keliui, su teise keliu važiuoti įvairiomis transporto priemonėmis, eiti pėstiesiems, nenustatant naudojimosi juo apribojimų, pagal UAB „Geodezinis planas“ parengtą planą.
3. Ieškovai nurodė, jog jiems bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklauso 2972/3121 dalys žemės sklypo, kurio kadastro Nr. (duomenys neskelbtini). Nenustačius keliui ir inžinerinių tinklų koridoriui žemės servituto jie neturi galimybės naudotis šiuo žemės sklypu, nes jis buvo suformuotas kaip grąžintinas natūra be privažiuojamojo kelio. Prieš įsigydami šio sklypo dalį iš buvusios savininkės atsakovės R. T., ieškovai ir atsakovė R. T. 2014 m. gegužės 9 d. sudarė preliminarų susitarimą dėl šios sklypo dalies pirkimo ir pardavimo ir dėl teisės į žemės servitutą. Sudarant pirkimo-pardavimo sutartį, susitarimas dėl žemės servituto nebuvo patvirtintas notarine tvarka, nes tuo metu nebuvo laisvo įvažiavimo, todėl notarė negalėjo įtraukti į pagrindinę sutartį šio susitarimo. Atsakovė R. T. 2018 metais pranešė, jog žemės sklypą 2017 m. kovo 20 d. padovanojo sūniui atsakovui D. T. Atsakovė R. T. atsisakė sudaryti notarinę sutartį dėl servituto nustatymo ir vykdyti 2014 m. gegužės 9 d. susitarimo 5 punkte nustatytus įsipareigojimus dėl servituto nustatymo.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Utenos apylinkės teismas 2020 m. rugpjūčio 13 d. sprendimu ieškinių patenkino, pripažino ieškovo ir atsakovės R. T. 2014 m. gegužės 9 d. susitarimo dalį dėl servituto galiojančia, nustatė servitutą keliui ir inžinerinių tinklų komunikacijoms įrengti, t. y. teisę ieškovams nematytai naudotis 3 metrų pločio ir 85,7 metro ilgio (257 kv. m ploto) keliu, UAB „Geodezinis planas“ 2019 m. sausio 15 d. servituto nustatymo plane pažymėtu „S1-257“ su posūkio kampais 1, 2, 9, 10, 11, žemės sklype, esančiame (*duomenys neskkelbtini*), nuosavybės teise priklausančiame atsakovui D. T., suteikiant teisę juo važiuoti transporto priemonėmis, eiti pėstiesiems bei nenustatant naudojimosi juo apribojimų, priteisė iš ieškovo solidariai atsakovui D. T. 289,20 Eur servituto atlyginimą, priteisė iš atsakovų D. T. ir R. T. po 50 Eur bylinėjimosi išlaidų ieškovui A. P. ir po 460,33 Eur bylinėjimosi išlaidų atsakovei Č. D. atlyginimo.
5. Teismas nustatė, kad ieškovams bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklauso 2972/3121 dalis žemės sklypo, kurio kadastro Nr. (*duomenys neskkelbtini*), esančio (*duomenys neskkelbtini*), valdomo kartu su kitais bendraturčiais. Nenustačius keliui ir inžinerinių tinklų koridoriui būtino žemės servituto ieškovai jau šešerius metus neturi galimybės naudotis jiems priklausančia žemės sklypo dalimi. Šio žemės sklypo pirkimo-pardavimo sutartis tarp ieškovo ir atsakovės R. T. buvo sudaryta 2014 m. lapkričio 6 d., ji sudaryta preliminariosios sutarties, sudarytos 2014 m. gegužės 9 d., pagrindu. Preliminariosios sutarties 5 punktu pardavėja R. T. įsipareigojo suteikti teisę pirkėjui A. P. teisėtu būdu (nustatant žemės servitutą ar pan.) naudotis žemės sklypo dalimi, reikalinga privažiuoti prie parduodamo sklypo bei naudotis juo ir komunikacijoms, keliui ir jį tiesi. Buvo sutarta, kad naudojimosi kaina įeina į turto kainą. Šis punktas papildytas priedais, kad servitutas keliui turi užimti ne daugiau kaip 3 metrus pločio. Jo kaina yra 2896,20 Eur (10000 litų). Sudarant pagrindinę pirkimo-pardavimo sutartį ją tvirtinusi notarė objektyviai negalėjo į sutartį įtraukti susitarimo dėl teisės į servitutą, kadangi kelias nebuvo suprojektuotas. Šalių susitarimas ir vėliau, nepaisant ieškovo daugkartinių raginimų, atsakovės R. T. sąmoningai nebuvo įvykdytas. Atsakovė R. T. 2017 m. kovo 20 d. dovanojimo sutartimi žemės sklypą, kurio kadastro Nr. (*duomenys neskkelbtini*), padovanojo savo sūnui atsakovui D. T.
6. Teismas atmetė atsakovų teiginį, kad susitarimas dėl servituto pasibaigė 2014 m. rugsėjo 30 d., nes iki šio termino turėjo būti sudaryta pagrindinė pirkimo-pardavimo sutartis, o preliminarioji sutartis nebuvo pratęsta. Anot teismo, pati atsakovė R. T. savo veiksmais pratęsė preliminariosios sutarties galiojimo terminą, kai vėliau, nei buvo nustatyta preliminariojoje sutartyje, pardavė ieškovams žemės sklypo dalį. Teismas pažymėjo, kad pirkimo-pardavimo sutarties 7.3 punkte atsakovė R. T. patvirtino, jog nėra paslėptų sklypo trūkumų, dėl kurių jo nebūtų galima naudoti pagal paskirtį arba jo naudingumas sumažėtų taip, kad pirkėjas apie juos žinodamas arba nebūtų jo visai pirkęs, arba nebūtų tiek mokėjęs. Teismas nurodė, kad bylos nagrinėjimo metu nebuvo paneigta nuosekli ieškovo pozicija, jog ieškovai atsakovei R. T. sumokėjo beveik trigubai didesnę kainą už vieną arą nei jos giminaitėi J. V., iš kurios tuo pat metu nusipirko 946/3121 dalis žemės sklypo, kadangi turėjo rašytinį susitarimą su atsakove R. T. dėl teisės į servitutą, kuriuo aptarė jo turinį ir kainą. Teismas nurodė, kad preliminariojoje sutartyje su J. V. neliko punkto apie servitutą, kadangi jis buvo išbrauktas ieškovams išsiaiškinus, jog vienintelį priėjimą ir privažiavimą yra per atsakovės R. T. (šiuo metu atsakovo D. T.) žemės sklypą. Teismas pažymėjo, kad atsakovė Č. D. teismo posėdyje paaiškinusi, jog ieškovai, pirkdami sklypą iš R. T., permokėjo, nes tuo laiku gretimų sklypų kainos už arą buvo žymiai mažesnės, jos nuomone, toks aiškus permokėjimas sietinas būtent su susitarimu dėl servituto, nes kito logiško paaiškinimo, kodėl už perkamą sklypą buvo permokėta, nėra.
7. Nurodęs, kad susitarimas dėl teisės į servitutą nėra susietas su preliminarios sutarties galiojimu, jos 5 punktas apėmė nekilnojamojo daikto kainą, kartu išskaitant pirkėjų poziciją, jog ji mokama už būsimą sklypo apsunkinimą servitutu, teismas kritiškai vertino atsakovės R. T. argumentus, kad dėl servituto niekada nebuvo susitarta, susitarimas yra niekinis ir atsakovui D. T. neprivalomas. Teismas nurodė, kad pagal CK 4.125 straipsnį sandoriais nustatyti servitutus turi teisę pats tamaujančiuoju tampančio daikto savininkas, tačiau atsakovė R. T. liko abejinga ieškovo R. P. siekiui išspręsti privažiavimo prie sklypo klausimą nuo (*duomenys neskkelbtini*) gatvės pusės, bylinėjantis administracine tvarka tiek Vilniaus apygardos administraciniame teisme, tiek Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme, nors į šį procesą atsakovė buvo įtraukta (administracinė byla Nr. A-398-552/2017). Teismas pažymėjo, kad administracinėje byloje teismų priimtose nutartyse konstatuota, jog buvo padaryta valstybės institucijų klaida, kai, formuojant ginčo žemės sklypą, nebuvo nustatytas privažiavimas prie jo, taip pat jose nurodyta, kad šios klaidos taisymas neturėtų būti daromas neatsižvelgiant į kitų žemės sklypų teisėtų savininkų ir naudotojų interesus, taip pat į teisės aktų reikalavimus.
8. Nustatęs ieškovo nuosavybės teisių pažeidimą, objektyvų servituto būtinumą, atsakovės R. T. aiškų vengimą įforminti sandorį notarine tvarka, teismas susitarimą dėl servituto pripažino galiojančiu (CK 1.93 straipsnio 4 dalis, 1.138 straipsnio 1 punktas, 6.163 straipsnio 1 dalis). Teismas nurodė, kad, trims atsakovams (fiziniams asmenims) atsisakius suteikti servitutą ir žemės sklypų savininkams nesusitarus, nepavykus ginčo išspręsti neteisminiu būdu, servitutas keliui įrengti nustatytinas teismo sprendimu neviršijant sandorio ribų, nes be servituto ieškovams neįmanoma normaliomis sąlygomis naudoti įgytos sklypo dalies pagal paskirtį.
9. Teismas nurodė, kad iš trijų ieškinių pateiktų alternatyvių servituto variantų parenka optimesnį ir protingesnį pirmąjį variantą. Teismas pažymėjo, kad racionaliau servitutą nustatyti ne per du, o per vieną tamaujančiąjį daiktą – atsakovui D. T. šiuo metu priklausančią sklypą. Teismas atkreipė dėmesį, kad atsakovės Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Miesto plėtros departamentas 2018 m. vasario 9 d. rašte ieškovams nurodė, jog dėl (*duomenys neskkelbtini*) gatvės priskirtinumo C2 kategorijai sandoriai dėl servitutų nustatymo galimi tik su žemės sklypų, kurie ribojasi su ieškovo sklypu bei šia gatve, savininkais įvertinus suprojektuotus įvažiavimus žemės sklypuose. Teismas nustatė, kad atsakovui D. T. priklausančio sklypo atitinka šiuos reikalavimus, kadangi šiam atsakovui yra išduotas statybą leidžiantis dokumentas statyti gyvenamąjį namą žemės sklype, taip pat šiame sklype yra suprojektuotas įvažiavimas iš (*duomenys neskkelbtini*) gatvės. Teismas vertino, kad ieškinių pateiktas trečiasis alternatyvus servituto variantas, atsakovei Č. D. kategoriškai ir argumentuotai prieštaraujant, nebūtų logiškas tiek dėl šios atsakovės, tiek ir dėl ieškovo išdėstytų argumentų, kuriems teismas pritaria, ypač susijusių su tuo, jog, parinkus tokį variantą, dėl ilgesnio privažiuojamojo kelio galimai padidėtų jo įrengimo sąnaudos, be to, nenustatyta svarių priežasčių, kodėl turėtų būti ribojamos šios atsakovės privatumo ir nuosavybės teisės, kai ji niekaip nesusijusi su sandoriu, o ir atsakovė Vilniaus miesto savivaldybės administracija, kaip galima spręsti iš atsiliepimų ir pasisakymų, skeptiškiau vertino tokį variantą. Teismas pažymėjo, kad esminė šio ginčo aplinkybė yra tai, jog jis kilo dėl atsakovės R. T. neveikimo ir nesąžiningumo atsisakant suteikti servitutą pagal susitarimą su ieškovais bei dėl jai priklausiusio sklypo padovanojimo sūnui atsakovui D. T., kuriam, jį perėmus, tenka ir atsakovės (jo motinos) prisimintų įsipareigojimų našta, tam tikrų apribojimų sklypui neišvengiamumas. Teismas vertino, kad atsakovas D. T., priimdamas dovaną, privalėjo žinoti ir neabejotinai žinijo (jis to neneigė proceso metu), jog jam dovanojamas sklypas yra apsunkintas susitarimu dėl šiam sklypui atsakovės R. T. pažadėto suteikti servituto. Todėl, teismo vertinimu, atsakovas D. T. daugiau teisių į padovanotą žemės sklypą neįgijo, nes naujasis savininkas į gautą turtą įgyja tiek teisių ir pareigų, kiek jų turėjo buvęs turto savininkas – šiuo atveju atsakovė R. T.
10. Teismas neesminiais pripažino atsakovo D. T. argumentus, kad jam priklausančiame žemės sklype yra pastatų ir kitų statinių, jis šiuo metu yra parengęs savo sklypo suvestinį inžinerinių tinklų planą, kuris teisės aktų nustatyta tvarka yra suderintas ir jame nėra nustatyto galimo kelio servituto sklype, taip pat yra gavęs statybos leidimą naujo gyvenamojo namo šiame sklype statybai, todėl norint spręsti dėl servituto nustatymo turėtų būti nuginčyti minėtų planų sprendiniai. Teismas pažymėjo, kad ieškovai kitokių pateikimo į sklypą galimybių egzistavimą paneigė, o teismas jų nenustatė.
11. Teismo vertinimu, ieškovo su atsakove R. T. sutartas 2896,20 Eur atlygis už servitutą dėl nevykusiai susiklosčiusių šalių ikisutartinių santykių bei aplinkybių yra adekvatus, todėl priteistinas iš ieškovo atsakovui D. T., kaip dabartiniam tamaujančiojo daikto savininkui.
12. Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovų R. T. ir D. T. apeliacinį skundą, 2020 m. gruodžio 23 d. nutartimi Utenos apylinkės teismo 2020 m. rugpjūčio 13 d. sprendimą paliko nepakeistą, patikslino sprendimo rezoliucinę dalį nurodydama, kad iš ieškovo solidariai atsakovo D. T. naudai priteisiamas 2896,20 Eur atlyginimas už servituto nustatymą.
13. Kolegija, be kita ko, nustatė, kad 2014 m. gegužės 9 d. sudarytoje preliminariojoje sutartyje ieškovai ir atsakovė R. T. susitarė pagrindinę

pirkimo–pardavimo sutartį sudaryti iki 2014 m. rugsėjo 30 d. Pirkimo–pardavimo sutartimi, sudaryta 2014 m. birželio 25 d., J. V. pardavė ieškovams 946/3121 dalis žemės sklypo, kadastro Nr. (*duomenys neskelbtini*), esančio (*duomenys neskelbtini*). Žemės sklypo, esančio (*duomenys neskelbtini*), kadastro Nr. (*duomenys neskelbtini*), nuosavybės teise priklausančio atsakovui D. T., naudojimo paskirtis, būdas: kita, vienbučių ir dvibučių gyvenamųjų pastatų teritorijos. Žemės sklypas, kadastro Nr. (*duomenys neskelbtini*), nuosavybės teise priklauso atsakovei C. D., jo naudojimo paskirtis, būdas: kita, susisiekimo ir inžinerinių tinklų koridorių teritorijos. Žemės sklypas, kadastro Nr. (*duomenys neskelbtini*), bendrosios dalinės nuosavybės teise, be ieškovo, priklauso dar keturiems bendraturčiams.

14. Konstatavusi, kad pirmosios instancijos teismas, patenkindamas ieškinį, tinkamai įvertino byloje esančius įrodymus, tinkamai taikė materialiosios teisės normas, iš esmės tinkamai motyvavo teismo sprendimą ir nenukrypo nuo ginčui aktualios teismų praktikos, kolegija nurodė, jog iš esmės pritaria pirmosios instancijos teismo motyvams ir jų nekartoja.
15. Kolegija kaip nepagrįstą vertino atsakovų R. T. ir D. T. prašymą panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą dėl absoliutaus jo negaliojimo pagrindo, nustatyto Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 329 straipsnio 2 dalies 7 punkte, t. y. kad teismas išsprendė ne visus byloje pareikštus reikalavimus. Kolegija pažymėjo, kad ieškovo kaip alternatyvūs nurodyti reikalavimai iš esmės skiriasi tik jiems (ieškovams) patekti į jų formuojamą žemės sklypo dalį nustatomo servituto padėtini ir pločiu. Kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas tenkino vieną iš alternatyvių ieškovo reikalavimų bei nustatė servitutą keliui ir inžinerinių tinklų komunikacijų koridoriui įrengti per atsakovui D. T. nuosavybės teise priklausančią žemės sklypą. Dėl to, kolegijos vertinimu, nėra jokio pagrindo teigti, kad byloje buvo išspręsti ne visi ieškovo pareikšti reikalavimai.
16. Pažymėjusi, kad ieškovai patikslintame ieškinyje nereikšė reikalavimo priteisti iš atsakovų R. T. ir Vilniaus miesto savivaldybės administracijos nuostolių atlyginimą, kolegija nepagrįstu pripažino atsakovų argumentus, kad pirmosios instancijos teismas neišsprendė reikalavimo dėl nuostolių atlyginimo.
17. Kolegija nustatė, kad susitarimas dėl servituto nebuvo įtrauktas į pirkimo–pardavimo sutartį, kadangi kelias šios sutarties sudarymo dieną nebuvo suprojektuotas. Šiuo atveju iniciatyvos teisė kreiptis dėl kelio suprojektavimo priklausė atsakovei R. T. Ji susitarimo dėl servituto nustatymo nevykdė, vėliau jai priklausančią žemės sklypą dovanojo sūnui atsakovui D. T.
18. Kolegija nesutiko su atsakovų argumentais, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai aiškino [CK 1.74 straipsnio](#) 1 dalies nuostatas. Kolegija nurodė, kad sandoriai dėl servituto nustatymo turi būti įforminami notarine forma, tačiau šiuo atveju servituto nustatymas nebuvo įformintas notariškai pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo momentu, nes nebuvo tinkamai parengti dokumentai. Pareiga surinkti reikiamus duomenis ar inicijuoti atitinkamus pakeitimus (kaip kreipimasis dėl kelio suprojektavimo, atitinkamų planų parengimas ir pan.) priklauso parduodamo nekilnojamojo daikto savininkui. Dėl to kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad šiuo atveju servitutas notarine forma buvo neįformintas dėl tinkamai neparengtų dokumentų, nors šalys buvo susitarusios dėl servituto nustatymo.
19. Kolegija vertino, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog šalių susitarimas dėl servituto nustatymo nėra siejamas su preliminariosios sutarties galiojimu. Pažymėjusi, kad susitarimas dėl būsimo servituto nustatymo buvo pasirašytas abiejų šalių valia, atsakovei įsipareigojant leisti ieškovams teisėtai būdu patekti į jiems nuosavybės teise priklausančią sklypo dalį, kolegija padarė išvadą, jog pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad atsakovai neįvykdė savo pareigos įforminti susitarimą notarine tvarka.
20. Kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, jog nagrinėjamoje byloje buvo būtinybė nustatyti servitutą tam, kad ieškovai galėtų patekti į jiems nuosavybės teise priklausančią žemės sklypą. Pažymėjusi, kad preliminariojoje sutartyje buvo sąlyga dėl servituto nustatymo, yra svarbūs šalių įsipareigojimai ikisutartiniuose santykiuose, kolegija vertino, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo ieškovo nuosavybės teisių pažeidimą ir servituto, suteikiančio galimybę ieškovams naudotis žemės sklypu, nustatymo būtinumą.
21. Kolegija nesutiko su atsakovų teiginiais, kad servitutas turėjo būti nustatytas ne per atsakovui D. T. priklausančią žemės sklypą. Kolegija nurodė, kad, prisiėmus įsipareigojimą suteikti kitai šaliai teisėtą patekimą į jai nuosavybės teise priklausančią žemės sklypą, yra svarbus šalių elgesys ne tik sutarties sudarymo metu, bet ir vėliau. Atsakovė R. T., parduodama žemės sklypą, susitarė su ieškovais dėl servituto nustatymo, jai buvo žinoma aplinkybė, jog žemės sklypas parduodamas be jokio privažiavimo, todėl vėlesnis atsakovės R. T. atsisakymas suteikti ieškovams teisėtą privažiavimą, nesikreipimas dėl kelio suprojektavimo, o vėliau nuosavybės perleidimas sūnui, kuriam jį perėmus, tenka ir atsakovės prisiimtų įsipareigojimų našta, lėmė šio ginčo kilimą. (*duomenys neskelbtini*) gatvė Vilniuje yra priskiriama C2 kategorijai, tai riboja naujų kelio įvažiavinių įrengimų ir kelias gali būti projektuojamas tik jau esamų ar suprojektuotų įvažiavinių vietoje. Atsakovui D. T. nuosavybės teise priklausančiame sklype yra suprojektuotas įvažiavimas nuo (*duomenys neskelbtini*) gatvės. Todėl pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad servituto nustatymas per atsakovui D. T. nuosavybės teise priklausančią žemės sklypą yra racionalus būdas, išsprendžiantis ieškovo teisę naudotis jiems priklausančio žemės sklypo dalimi.
22. Atmesdama atsakovų argumentus, kad tik ieškovams atlikus žemės sklypo vertinimą tiek su servitutu, tiek be apsunkinimų būtų buvę galima spręsti dėl servituto atlygininumo, taip pat kad teismo nustatyta kompensacija yra formali, neteisinga ir nepagrįsta, kolegija nurodė, jog pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad atsakovė R. T. ir ieškovai susitarė dėl atlygio už servituto nustatymą. Kolegijos vertinimu, šalių sutartas atlygis už servituto nustatymą yra adekvatus. Nors kolegija sutiko, kad nuostoliai (turto vertės netekimas) gali būti įrodinėjami palyginant turto vertę, buvusią iki servituto ir po jo nustatymo, tačiau pažymėjo, jog turto nuvertėjimo faktą ir dydį privalo įrodyti asmuo, kuris šiomis aplinkybėmis remiasi. Kolegija nurodė, kad atsakovai, teigdami, jog nustatytas atlygis už servitutą yra neadekvatus, tai pagrindžiančių duomenų nepateikė.
23. Kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvuojamojoje dalyje nurodytas sutartas atlygis už servitutą yra 2896,20 Eur, tačiau rezoliucinėje dalyje atsakovui D. T. solidariai iš ieškovo priteista tik 289,20 Eur servituto atlyginimas. Kolegijos nuomone, šiuo atveju buvo padaryta rašymo apsirikimo klaida, kuri taisytna patikslinant pirmosios instancijos teismo sprendimo rezoliucinę dalį.
24. Kolegija nesutiko su atsakovų argumentais, kad pirmosios instancijos teismas pažeidė įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą reglamentuojančias taisykles, nustatytas [CPK](#) 178–185 straipsniuose. Kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas išsamiai ištyrė ir tinkamai įvertino byloje esančius įrodymus, o teismo išvadai atsakovai nepaneigė, taip pat nenurodė įrodymų, kurių teismas nebūtų įvertinęs. Kolegija nesutiko su atsakovų argumentais, kad pirmosios instancijos teismas, atsisakydamas atlikti atsakovų prašomą vietos apžiūrą, užkirto kelią atsakovams teikti įrodymus ir perkėlė įrodinėjimo našta. Kolegija pažymėjo, kad atsakovaiturėjo galimybę pateikti į bylą antstolio faktinių aplinkybių konstatavimo protokolą ir tokiu būdu įrodinėti savo poziciją.
25. Nurodžiusi, kad ieškovo pateiktas UAB „Geodezinis planas“ parengtas servituto nustatymo planas atitinka jam keliamus reikalavimus, kolegija pripažino nepagrįstais atsakovų argumentus, jog teismo sprendimo negalima įregistruoti Nekilnojamojo turto registre.
26. Pasisakydama dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo kolegija nurodė, kad byloje ieškovai pareiškė reikalavimą dėl servituto nustatymo ir susitarimo pripažinimo galiojančių, pateikdami kelis siūlomus nustatyti servituto variantus. Pirmosios instancijos teismas patenkino ieškovo reikalavimą nustatyti servitutą, parinkdamas vieną iš siūlomų variantų, bei pripažino susitarimą galiojančiu, todėl šiuo atveju laimėjusia šalimi laikomi ieškovai. Atsakovai jokių savarankiškų reikalavimų byloje nepareiškė. Pirmosios instancijos teismas bylinėjimosi išlaidas paskirstė, įvertindamas tai, jog buvo patenkintas ieškovo reikalavimas nustatyti servitutą ir servitutas buvo nustatytas būtent per atsakovui D. T. nuosavybės teise priklausančią žemės sklypą. Pirmosios instancijos teismas netenkino ieškovo reikalavimo nustatyti servitutą per atsakovei C. D. ir atsakovui D. T. nuosavybės teise priklausančius sklypus, todėl pagrįstai nusprendė, kad reikalavimas atsakovei C. D. patenkintas nebuvo. Reikalavimas priteisti kompensaciją yra išvestinis iš reikalavimo nustatyti servitutą. Dėl to kolegija padarė išvadą, jog pirmosios instancijos teismas, paskirstydamas bylinėjimosi išlaidas, proceso teisės normų, taip pat teisingumo, protingumo principų nepažeidė.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

27. Kasaciniu skundu atsakovai R. T. ir D. T. prašo: panaikinti Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. gruodžio 23 d. nutartį ir Utenos apylinkės teismo 2020 m. rugpjūčio 13 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – ieškiniams atmesti arba gražinti bylą nagrinėti apeliacinės instancijos teismui iš naujo, arba, konstatavus absoliutų pirmosios instancijos teismo sprendimo negaliojimo pagrindą, bylą perduoti iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui; priteisti patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 27.1. Bylą išnagrinėję teismai buvo šališki bei tendencingi ir tokiu būdu pažeidė teismo nešališkumo principą, įtvirtintą Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnyje, [CPK](#) 21 straipsnyje, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 6 straipsnio 1 dalyje, o tai turėjo esminę reikšmę neteisėtų teismų sprendimo ir nutarties priėmimui. Šioje byloje kaip ieškovė dalyvauja R. P., kuri nuo 2013 m. spalio mėn. iki šiol yra Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. Taip pat remiantis viešai skelbiamais duomenimis, ieškovė nuo 2007 m. gruodžio mėn. iki 2012 m. gruodžio mėn. buvo Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo, o nuo 2013 m. sausio mėn. iki 2013 m. spalio mėn. – Vilniaus miesto apylinkės teismo teisėja.
- 27.2. Byla apeliacine tvarka išnagrinėta ir viešojo Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO apeliacinės instancijos teismo procesinis sprendimas paskelbtas 2020 m. gruodžio 23 d. 13.30 val., nurodant šią bylos procesinę baigtį: „Posėdis (sprendimas/nutartis/paskelbimas)“, taip pat šios bylos išnagrinėjimo rezultatas: „Byla išnagrinėta. Sprendimas panaikintas ir byla perduota iš naujo nagrinėti.“ Tuo tarpu 2020 m. gruodžio 29 d. 9.06 val. Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO viešojoje byloje paieškoje jau nurodytas pakeistas (kitas) civilinės bylos Nr. e2A-773-859/2020 posėdžio, įvykusio 2020 m. gruodžio 23 d., rezultatas – „Byla išnagrinėta. Sprendimas paliktas nepakeistas, o skundas atmestas.“ Susidariusi situacija, kai viena iš civilinės bylos šalių yra teisėja ir elektroninėje bylos kortelėje nuo 2020 m. gruodžio 23 d. iki 2020 m. gruodžio 28 d., o viešojo Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO byloje paieškoje nuo 2020 m. gruodžio 23 d. iki 2020 m. gruodžio 29 d. nurodomas iš esmės visoms bylos šalims neutralus bylos išnagrinėjimo rezultatas „sprendimas panaikintas ir byla perduota nagrinėti iš naujo“, o vėliau dėl neaiškių priežasčių bylos baigtis pakeičiama į „sprendimas paliktas nepakeistas, o skundas atmestas“, kuri naudinga ieškovei, esančiai teisėja, sudaro pagrįstas abejones dėl apeliacinės instancijos teismo šališkumo.
- 27.3. Patikrinus apeliacinės instancijos teismo nutarties duomenis matyti, kad nutartį sukūrė I. G., o skiltyje nutarties sudarymo vieta (įstaiga) nurodomas trumpinys „PAVPK“, kuris reiškia Panevėžio apskrities vyriausiąjį policijos komisariatą. I. G. nėra Panevėžio apygardos teismo teisėjų kolegijos, nagrinėjusios šią bylą, apeliacine tvarka, nare? ir taip pat teisėja. Pateikus užklausą? dėl apeliacinės instancijos teismo dokumentų įkėlimo į LITEKO sistemą nagrinėjant šią bylą?, Nacionalinė? teismų administracija atsisakė tokius duomenis pateikti ir persiuntė atsakovu? prašymą? Panevėžio apygardos teismui, šis 2021 m. kovo 17 d. rašte nurodė, kad elektroninėje civilinės bylos kortelėje 2020 m. gruodžio 23 d. 10.08 val., t. y. po to, kai buvo priimtas galutinis procesinis sprendimas byloje ir pasirašytas teisėjų kolegijos narių?, teismo posėdžių? sekretore? LITEKO sistemoje klaidingai pažymėjo bylos išnagrinėjimo rezultatą. Šioje byloje apeliacinės instancijos teismas skundžiamą? nutartį priėmė ir paskelbė 13.30 val., o ne 10.00 val. ar 10.08 val. Tai reiškia, kad nurodoma teismo posėdžių sekretore? LITEKO sistemoje klaidingai pažymėti bylos nagrinėjimo rezultato objektyviai negalėjo. Nurodyti faktai kelia pagrįstų abejonių ir dėl apeliacinės instancijos teismo šališkumo. Tai taip pat reiškia, kad bet kokios abejonės apeliacinės instancijos teismo nešališkumu sudaro pagrindą? panaikinti byloje priimtą? nutartį? ir perduoti bylą? nagrinėti apeliacinės instancijos teismui iš naujo.
- 27.4. Bylą pirmosios instancijos teisme nagrinėjo teisėja R. Rimkienė, kuri pagal viešai skelbiamus duomenis nuo 1992 m. kovo mėn. iki 2017 m. gruodžio 31 d. buvo Molėtų rajono apylinkės teismo teisėja. Nuo 2018 m. sausio 1 d. iki šiol R. Rimkienė yra Utenos apylinkės teismo Molėtų rūmų teismo teisėja. Į Vilniaus apygardos teismo veiklos teritoriją iki 2012 m. balandžio 30 d. pateko ir Molėtų? rajono apylinkės teismo veiklos teritorija. Taigi, galutinius teismų procesinius sprendimus, kuriuos valstybės vardu priimdavo teisėja R. Rimkienė?, apeliacine tvarka iki 2012 m. balandžio 30 d. nagrinėjo Vilniaus apygardos teismas. Bylos nagrinėjimo metu teisėja R. Rimkienė?, žinodama [CPK](#) 178 straipsnyje nustatytas šalių? procesines teises ir pareigas, buvo įpareigojusi būtent atsakovus pateikti alternatyvius servitutu? pasiūlymus (parengti žemės sklypo planus ir pan.), kurių? pagrindu pirmosios instancijos teismas galėtų? spręsti dėl ieškovų galimybės pateikti i? jiems priklausanti? žemės sklypą. Tokiu būdu pirmosios instancijos teismo teisėja akivaizdžiai siekė?, kad atsakovai veiktu? prieš save, ir ieškovams tenkančią? i?rodinė?jimo našta? perkėlė atsakovams, taip pat nepagrįstai netenkino atsakovu? prašymo atlikti vietos apžūrą.
- 27.5. Taip pat pirmosios instancijos teismo teisėja neteisėtai bei nepagrįstai ignoravo gausią? Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką? tokio pobūdžio bylose ir tyčia bei sąmoningai netyrė ir nenustatinėjo teisingam bylos išnagrinėjimui teisiškai reikšmingų? ir privalomų? nustatyti aplinkybių. Priešingai, akivaizdžiai nepagrįstai ignoruodama teismo funkcijas, [CPK](#) nuostatas, kad i?siteise?jusius teismo sprendimus vykdomojo rašto pagrindu vykdo antstolis ir kad teismo depozitine? sąskaita nėra ir negali būti naudojama skolininko piniginei prievolei įvykdyti, ėmė asmeniškai vykdyti teismo sprendimą? ir tokiu būdu viršijo turimą kompetenciją, t. y. atliko procesinius veiksmus, kurių? atlikimo [CPK](#) nenustato.
- 27.6. Pirmosios instancijos teismo teisėjos atliktu? procesiniu? veiksmu? visuma nagrinėjant šią? bylą? rodo, kad bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teismo teisėja išskirtinai palaikė? ieškovę?, kuri yra jos kolegė – teisėja, o atsakovu? atžvilgiu rodė akivaizdų? priešišumą? ir (ar) piktavališkumą?, todėl yra teisinis pagrindas manyti, jog teisėja turėjo šankstinį? nusistatymą? ir tendencingumą.
- 27.7. Teismai, ignoravę tai, kad ieškovai faktiškai gali patekti i? savo žemės sklypą? kitais būdais, kuriais iš esmės ir naudojasi, nustatė servitutus atsakovo žemės sklype toje vietoje, kurioje ieškovams yra naudingiau ir patogiau. Dėl to byloje buvo visiškai nepagrįstai ir neteisėtai apribota atsakovo, kaip savininko, nuosavybės teisė?, o ieškovų galimo patekimo (privažiavimo) i? jų žemės sklypą klausimais buvo nepagrįstai išspręsti išskirtinai atsakovo sąskaita. Tokiu būdu byla? išnagrinėję teismai netinkamai aiškino ir taikė [CK 4.126 straipsnio](#) I dalį?, reglamentuojančią servituto nustatymą? teismo sprendimu, taip pat nepagrįstai ignoravo bei nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos aiškos ir vienodos teismų? praktikos tokio pobūdžio bylose.
- 27.8. Ieškovai ir atsakovas dėl naudojimosi atsakovo žemės sklypu (kelio servituto jame nustatymo) niekada nesitarė ir dėl to nesutaria iki šiol. Tai reiškia, kad esant tokiam nesutarimui pagal [CK 4.126 straipsnio](#) I dalį bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimus dėl servituto? nustatymo byla? išnagrinėję teismai turėjo ištirti ir nustatyti būtinas servituto teismo sprendimu nustatyti sąlygas: i) servituto būtinumą, t. y. kad vienintelė? galimybė? ieškovams patekti i? jų žemės sklypą yra tik per atsakovo žemės sklypą; ii) kad ieškovai išnaudojo visas objektyvias ir įmanomas galimybes patekti i? savo žemės sklypą kitais būdais, kad be reikalo nebūtų? apribojamos atsakovo, kaip žemės sklypo savininko, teisės ir teisėti interesai. Byloje šių privalomų? sąlygų teismai netyrė ir nenustatinėjo.
- 27.9. Teismai neatsižvelgė į tai, kad šiuo metu nuo (duomenys neskkelbtini) gatvės iki žemės sklypo, kadastro Nr. (duomenys neskkelbtini), ir žemės sklypo, kadastro Nr. (duomenys neskkelbtini), yra įrengtas apie 4 metrų pločio kelias, kuriuo važiuodami ir (ar) eidami pėsčiomis ieškovai faktiškai laisvai ir nevaržomai gali patekti ir patenka i? jiems priklausančią žemės sklypą, o žemės sklypo, kadastro Nr. (duomenys neskkelbtini), ir žemės sklypo, kadastro Nr. (duomenys neskkelbtini), savininkai jokių? prieštaravimų? ieškovams nėra pareiškę ir nereiškia. Taip pat teismai visiškai nepagrįstai ignoravo tai, kad bylos nagrinėjimo metu ieškovai pripažino aplinkybę?, jog i? žemės sklypu, kadastro Nr. (duomenys neskkelbtini), Nr. (duomenys neskkelbtini) i? Nr. (duomenys neskkelbtini), savininkus dėl galimų? susitarimų? naudotis šiais žemės sklypais ir dėl servituto šiuose žemės sklypuose sutartimi

nustatymo nesikreipė. Tokiu būdu ieškovai iš esmės pripažino, kad jie visu? galimybių patekti į jiems priklausančią žemės sklypo dalį neišnaudojo, o teismai pažeidė savininkų? interesų? pusiausvyros principą, ieškovams kilusias problemas dėl jų žemės sklypo tinkamo naudojimo visiškai nepagrįstai išsprendė atsakovo nuosavybės teisiu? sąskaita ir be pakankamo pagrindo suvaržė atsakovo nuosavybės teisę? į savo žemės sklypą.

- 27.10. Teismai nusprendė, kad pagrindas nustatyti servitutą atsakovo žemės sklype teismo sprendimu yra anksčiau sudaryto ieškovo ir atsakovės 2014 m. gegužės 9 d. susitarimo dalis dėl servituto. [CK 1.93 straipsnio](#) 3 dalis nustato, kad įstatymų? reikalaujamos notarinės formos nesilaikymas sandoriu? daro negaliojantiu?. Kadangi sandoris dėl servituto nustatymo yra nekilnojamojo turto sandoris, todėl jis turi būti sudarytas notarine forma, o [CK 1.93 straipsnio](#) 3 dalies prasme notarinės formos nesilaikymas daro tokiu? sandoriu? negaliojantiu?. Atsakove? jokių? notaro patvirtintu? sandoriu? su ieškovais dėl servituto nustatymo jai priklausančiame žemės sklype niekada nesudarė. Tai reiškia, jog preliminariosios sutarties 5 punkto nuostata apie tariamą? ieškovo teisę? į servitutą (dėl bet kokių? servituto? nustatymo) yra niekinė? ir negalioja, todėl šioje byloje atsakove? ir (ar) atsakovas preliminariosios sutarties ar jos dalies ginčyti neprivalėjo.
- 27.11. [CK 4.124 straipsnio](#) 2 dalis nustato, kad iš servituto kylančios teisės ir pareigos subjektams atsiranda tik įregistravus servitutą, išskyrus atvejus, kai servitutą nustato įstatymai. Pagal to paties straipsnio 3 dalį, nustatant servitutus, visais atvejais turi būti ir dėl servituto? nustatymo viešpatuojančiuoju tampančio daikto savininko valia, išskyrus atvejus, kai servitutą nustato įstatymai ar teismo sprendimas. Taigi, tik esant suderintai šalių valiai, servitutas, kaip daiktinė? teisė?, yra registruojamas Nekilnojamojo turto registre ir tik nuo jo įregistravimo momento jis sukelia teises pasekmes, t. y. tampa privalomas ne tik tokio sandorio kontrahentams, bet ir naujam tamaujančiojo daikto savininkui – šiuo atveju atsakovui.
- 27.12. Ieškovai ir atsakove? R. T. niekada nesudarė jai priklausiusio žemės sklypo kadastriniu? duomenų? ir kadastro žemėlpio (plano, schemos ir pan.), kaip kadastro duomenų bazės grafines dalies, tikslinimo, kuriame teisės aktu? nustatyta tvarka būtų pažymėtas koks nors servitutas (lokacija žemės sklype, teritorija (plotas), posikių taškai ir kt.), kad būtų? galima tokio servituto teisine? registracija Nekilnojamojo turto registre, o visi suinteresuoti asmenys aiškiai žinotų su tuo susijusias savo teises ir pareigas. Tokio žemės sklypo plano (schemos ir pan.), sudaryto siekiant įvykdyti tariamą? ieškovo ir atsakovės 2014 m. gegužės 9 d. susitarimą dėl teisės? į servitutą, ieškovai nenurodė ir nepateikė.
- 27.13. [CK 1.93 straipsnio](#) 4 dalis nustato baigtiniu? sąrašą sąlygų, kurioms esant viena sandorio šalis gali prašyti teismo pripažinti sandoriu? galiojančiu, o būtent: jeigu viena iš šalių? visiškai ar iš dalies įvykdė sandoriu?, kuriam būtinas notaro patvirtinimas, o antroji šalis vengia įforminti sandoriu? notarine tvarka, teismas įvykdžiusios sandoriu? šalies reikalavimu turi teisę? pripažinti sandoriu? galiojančiu. Tai reiškia, kad nurodyta teisės norma nustato esminę? ir būtinąją sąlygą – vengimą įforminti sandoriu? notarine tvarka. Tačiau ieškovai preliminariosios sutarties 5 punkte nurodyto vienkartinio 10 000 Lt atlygio ar jo dalies atsakovei už būsiną? galima? servitutą žemės sklype niekada ir jokia apimtimi nesumokėjo. Nei atsakove?, nei atsakovas niekada nesuteikė ieškovams galimybės transporto priemonėmis važiuoti arba eiti pėsčiomis per šiuo metu atsakovui D. T. priklausančią žemės sklypą ir tokiu būdu patekti į? ieškovams priklausančią žemės sklypą. Taip pat iki bylos iškėlimo nei ieškovai, nei atsakove? (juo labiau atsakovas) niekada neparengė ir laisva šaliu? valia nesuderino atsakovui priklausančio žemės sklypo kadastriniu? duomenų ir kadastro žemėlpio, kuriame teisės aktu? nustatyta tvarka būtų pažymėtas bet koks servitutas, kad būtų? galima tokio servituto teisine? registracija Nekilnojamojo turto registre. Kadangi byloje nėra visu? [CK 1.93 straipsnio](#) 4 dalyje nustatyto? privalomo? sąlygų ir kartu privalomo servituto sandorio sudėtinio elemento – žemės sklypo plano (schemos ir pan.) (Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 30 straipsnio 1 dalis), ieškovo ir atsakovės 2014 m. gegužės 9 d. susitarimo dalis dėl servituto yra niekinė? ir negalioja. Taigi, toks sandoris negalėjo sukelti, nesukelia ir negali sukelti ateityje jokių? teisiniu? pasekmių?.
- 27.14. Teismai pažeidė [CPK 270 straipsnio](#) 5 dalį?, nustatančią procesinę? pareigą? teismams privalomai išspręsti visus byloje pareikštus reikalavimus, kadangi pirmosios instancijos teismas išsprendė ne visus byloje ieškovo pareikštus reikalavimus. Todėl byloje konstatuotinas [CPK 329 straipsnio](#) 2 dalies 7 punkte nustatytas absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas, kuris kartu lėmė ir [CPK](#) 93 straipsnio 1, 2 dalių? bei [CK](#) 98 straipsnio 1 dalies, reglamentuojančių bylinėjimosi išlaidų paskirstymą, pažeidimus.
- 27.15. Teismai pažeidė [CPK](#) 178–185 straipsniuose nustatytas įrodymų? vertinimo ir išrodinėjimo taisykles, kadangi nepagrįstai nevertino atsakovo? pateiktu? įrodymų visumos, iš kurių? matyti, kad ieškovai gali laisvai ir nevaržomai patekti į? jiems priklausančią žemės sklypą ir kitais būdais. Be to, byla? išnagrinėjė? teismai visiškai nepagrįstai nusprendė, kad aplinkybė?, jog nuo (*duomenys neskelbtini*) gatvės esantis 4 metrų pločio privažiuojamasis kelas, kuris faktiškai eina per žemės sklypą? Nr. (*duomenys neskelbtini*) ir per žemės sklypą Nr. (*duomenys neskelbtini*), yra ieškovams neįveikiamas bet kokia transporto priemone, privalejo įrodyti ne ieškovai, o atsakove? ir atsakovas. Tokiu būdu byla? išnagrinėjė? teismai ieškovams tenkančią išrodinėjimo našta? nepagrįstai perkėlė atsakovei R. T. ir atsakovui D. T.
28. Ieškovai atsiliepime į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti, Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. gruodžio 23 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepinamas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 28.1. Lietuvos apeliacinis teismas 2018 m. rugpjūčio 27 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. e2KT-112-943/2018](#) šią bylą iš Vilniaus miesto apylinkės teismo perdavė nagrinėti Utenos apylinkės teismo Molėtų rūmams, todėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 5 straipsnio 1 dalis buvo įgyvendinta, o atsakovo teiginiai dėl Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo yra nepagrįsti. Taip pat kasaciniame skunde nurodyta Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT) praktika nėra tos faktinės aplinkybės, kurios pagrįstų atsakovo teiginius dėl teismo šališkumo.
- 28.2. Atsakovai nepaaiškina, kaip teismo raštinės darbuotojų veiksmams susiję su priimtu Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. gruodžio 23 d. sprendimu, t. y. kaip pažymėti įvykiai Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO gali paveikti bylos išnagrinėjimo rezultata. Atsakovai teismo raštinės darbuotojų atliktus įrašus Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO prilygina apeliacinės instancijos teismo procesiniam elgesiui, tačiau tai nėra tikslu, nes [CPK 321 straipsnis](#) reglamentuoja bylos nagrinėjimą rašytinio proceso tvarka, tačiau šioje teisės normoje nėra nustatyta, kad įrašai Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO yra prilyginami teismo procesinio sprendimo priėmimui.
- 28.3. Byla buvo išnagrinėta rašytinio proceso tvarka, o atsakovai nereikšė nušalinimo nė vienai teismo sudėčiai. Vien tai, kad procesinis sprendimas priimtas ieškovo naudai, *per se* (savaimė) nėra aplinkybė, įrodanti teismo šališkumą.
- 28.4. Atsakovai nepagrįstai teigia, kad teismai nepagrįstai nevertino byloje esančių rašytinių įrodymų, ignoravo juos, kadangi atsakovo advokatas A. Lukoševičius į bylą pateikė apie 40 nuotraukų su ginčijamo servituto ir ieškovo įsigyto sklypo aplinkos vaizdais, tačiau nepateikė jokių rašytinių paaiškinimų, pagrindžiančių pateiktų nuotraukų ryšį su byloje nagrinėjimais klausimais arba kaip nors kitaip paaiškinančių jų kontekstą. Dėl šios priežasties tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai negalėjo įvertinti įrodymų, kurių atsakovo į bylą nepateikė.
- 28.5. Ieškovai į bylą pateikė visas teisiskai galimas servituto schemas. Jiems nėra skirtumo, per kurį tamaujantį sklypą bus nustatytas servitutas, kadangi jiems tik svarbu apginti daiktines valdymo ir naudojimo teises, kurios pažeidžiamos nuo 2014 metų ir kurių teisinę gynybą ieškovai pradėjo 2015 metais.
- 28.6. Atsakovai nurodo, kad iki 2012 m. balandžio 30 d. į Vilniaus apygardos teismo veiklos teritoriją pateko ir Molėtų rajono apylinkės

teismo veiklos teritorija. Taigi, galutinius teismų procesinius sprendimus, kuriuos valstybės vardu priimdavo teisėja R. Rimkienė, apeliacine tvarka iki 2012 m. balandžio 30 d. nagrinėjo Vilniaus apygardos teismas, tačiau ieškovė R. P. yra Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja tik nuo 2013 m. spalio mėn. Todėl nėra jokių ryšių tarp ieškovės ir teisėjos R. Rimkienės profesiniu aspektu.

- 28.7. Atsakovai piktnaudžiauja procesinėmis teisėmis kaltindami pirmosios instancijos teismo teisėją šališkumu dėl atmesto prašymo atlikti vietos apžiūrą. Atsakovė Č. D. 2020 m. liepos 21 d. posėdžio metu pasiūlė pasinaudoti Regia.lt, maps.lt šaltiniais ir, užuot didinus teismo išlaidas, naudoti išmaniąsias technologijas. Atsakovų atstovas taip pat pasiūlė teismui pasinaudoti portalu Geoportal.lt, kaip geresniu paieškai. Be to, ieškovai, atsižvelgdami į tai, kad Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. spalio 24 d. nutartimi byla buvo grąžinta pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, siekiant sudaryti atsakovams galimybę įrodinėti alternatyvią ieškovų susisiekimo su jiems priklausančių žemės sklypu galimybę, paprašė pirmosios instancijos teismo įpareigoti atsakovus pateikti įrodymus, patvirtinančius alternatyvias servituto vietas, t. y. pateikti schemas, o ne vietovės nuotraukas.
- 28.8. Taip pat atsakovai nepagrįstai teigia, kad teisėja R. Rimkienė veikė *ultra vires* (viršijant įgaliojimus), t. y. atliko procesinius veiksmus, kurių atlikimo CPK nenustato, nes po sprendimo priėmimo leido ieškovui pervesti į teismo depozitinę sąskaitą likusią kompensacijos sumą už servitutą. Teismo veiksmai atlikti po sprendimo įsiteisėjimo, negali įrodyti teismo šališkumo priimančios procesinį sprendimą. Taip pat atsakovų atstovas byloje nuolat rėmėsi aplinkybe, kad ieškovai atsisakė sumokėti sutartą kainą už servitutą, tačiau kai sklypo pardavėja atsakovė R. T. dalies apmokėjimą už servitutą priėmė, tačiau neįvykdė pareigos notarine tvarka įforminti susitarimo dėl servituto, ieškovai kitos dalies (2896,20 Eur) mokėjimą sustabdė, remdamiesi CK 6.58 straipsnio 1 dalimi. Įsiteisėjus pirmosios instancijos teismo sprendimui, ieškovai pervedė atsakovui D. T. 2896,20 Eur sumą, tačiau atsakovas pervestą sumą grąžino į ieškovo sąskaitą. Nors CK 6.56 straipsnio 1 dalis nustato, kad skolininkas turi teisę įvykdyti piniginę prievolę sumokėdamas skolą į notaro, banko ar kitos kredito įstaigos depozitinę sąskaitą, tačiau ši norma netaikoma dėl priimtų ir įsiteisėjusių teismo sprendimų. Notarai pagal Notarų rūmų išaiškinimą priima lėšas tik vykdydami notariškai patvirtintus sandorius. Į banko ar kitos kredito įstaigos depozitinę sąskaitą įmanoma įmokėti tik pagal šių institucijų atliekamas finansines operacijas, kurios vykdomos pagal su kredito institucijomis susijusius sandorius. Šias aplinkybes pagrindžiantys įrodymai pateikti kartu su 2021 m. vasario 9 d. ieškovo A. P. prašymu. Todėl ieškovai, siekdami išvengti tolimesnio atsakovų nesąžiningo procesinio elgesio, taip pat nuostolių tuo atveju, jei atsakovas D. T. pateiktų antstoliui prašymą dėl kompensacijos už servitutą išieškojimo, pateikė teismui prašymą leisti įmokėti priteistą sumą į teismo depozitinę sąskaitą, kaip įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatytos prievolės įvykdymo garantą. Visi šie veiksmai buvo atlikti skaidriai, buvo išviešinti bylos šalims per teismų sistemą, o prašymo išnagrinėjimas neįrodo pirmosios instancijos teismo teisėjos šališkumo, ypač atsižvelgiant į tai, kad procesiniai veiksmai atlikti po sprendimo įsiteisėjimo.
- 28.9. Atsakovų atstovas viso teismo bylos nagrinėjimo metu klaidina teismus, teigdamas, kad ieškovai tiek pėsčiomis, tiek transporto priemonėmis laisvai ir nevaržomai gali patekti bei patenka į žemės sklypą. Tai, kad nėra leistino įvažiavimo ir praejimo į ieškovų gyvenamosios paskirties sklypą, patvirtina šie dokumentai: 1) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. gegužės 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-398-552/2017; 2) Seimo kontrolieriaus 2017 m. gruodžio 7 d. pažyma Nr. 4D-2017/2-1667; 3) Seimo kontrolieriaus 2018 m. birželio 1 d. pažyma Nr. 4D-2018-81/3D1540; 4) Nacionalinės žemės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Vilniaus miesto skyriaus 2015 m. rugpjūčio 7 d. patikrinimo aktas Nr. 49ŽN-4, kuriame nustatyta faktinė aplinkybė – 3121 kv. m žemės sklypas, kurio kadastrinis Nr. (duomenys neskkelbtini), neturi privažiavimo; 5) Nacionalinės žemės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos 2017 m. kovo 17 d. raštas Nr. 1SS-693-(7.5); 6) Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Miesto plėtros departamento 2018 m. vasario mėn. raštas Nr. A51-/18(2.14.2.12E-MP8); 7) Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Miesto plėtros departamento 2018 m. birželio mėn. raštas.
- 28.10. Ieškovai 2016 m. sausio 18 d. kreipėsi į Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktorių prašydami pateikti sąlygas dėl planavimo dokumento rengimo vykdant atidailijimo iš bendros dalinės nuosavybės procesą iš 0,3121 ha žemės sklypo, kurio unikalus Nr. (duomenys neskkelbtini), nustatant galimybę parengti žemėtvarkos planavimo dokumentą, kad būtų užtikrintas privažiavimas į kiekvieno bendraturčio dalį. Prašymas negalės būti išnagrinėtas, iki nebus išspręstas klausimas dėl jungiamojo privažiuojamojo kelio į 0,3121 ha žemės sklypą iš (duomenys neskkelbtini) gatvės. CPK 182 straipsnio 1 punktą nurodo, kad nereikia įrodinėti visiemis žinomų aplinkybių. Po to, kai tarp ieškovų ir atsakovų kilo ginčas dėl servituto, ieškovai nebegali naudotis sklypu, kurį pati atsakovė R. T. siūlė naudoti. Taigi valdymo ir naudojimo daiktinės teisės yra visiškai apribotos dėl *pacta sunt servanda* (sutarčių reikia laikytis) principo pažeidimo.
- 28.11. Atsakovas D. T. negalėjo įgyti ir neįgijo daugiau teisių, nei jų turėjo atsakovė R. T., kuriai natūra buvo atkurtos nuosavybės teisės. Atsakovė R. T. nuo 2006 metų pretenzijų dėl privažiavimo kelio į natūra atkurtą nuosavybės teisę sklypą nereikė ir detaliojo plano nerengė, pardavė sklypo dalį su trūkumais, dėl jų pašalinimo šalys susitarė. Tai reiškia, kad atsakovų teiginys, jog ieškovai įgyvendina savo teises atsakovo nuosavybės teisių sąskaita ir be pakankamo pagrindo suvaržo atsakovo nuosavybės teisę į jo žemės sklypą, yra deklaratyvus.
- 28.12. Atsakovai, pasisakydami dėl CK 1.93 straipsnio 4 dalies taikymo, neginčija, kad atsakovė R. T. pardavė sklypo dalį su trūkumais, gavo trigubai didesnę mokėjimą už arą nei rinkos kaina, ir tai įvyko pagal preliminarios sutarties sąlygas. Vadinas, sandorio dalis, kuri atsakovams yra naudinga, galioja, o kita sandorio dalis – dėl teisės į servitutą, kuri atsakovams yra nenaudinga, anot jų, negalioja dėl prieštaravimo imperatyvioms normoms. CK 1.93 straipsnio 4 dalis ir yra skirta išspręsti tokiems atvejams, kad nebūtų piktnaudžiavimo teise.
- 28.13. Atsakovė R. T. ir ieškovai nesitarė dėl jai priklausiusios sklypo dalies išpirkimo servitutui, todėl žemės sklypo nereikėjo padalyti, atidalyti, perdalyti. Šalys susitarė dėl servituto į žemės sklypo dalį, reikalingą ketinamam įsigyti viešpataujančiam daiktui naudoti ir valdyti, o tokiam susitarimui Žemės įstatymo 30 straipsnis netaikomas. Be to, Žemės įstatymo 23 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad žemės servitutai nustatomi CK nustatytais pagrindais. Vadinas, specialusis reglamentavimas susitarimams dėl servitutų yra CK. Be kita ko, to paties Žemės įstatymo 23 straipsnio 3 dalis išskiria servituto klausimo sprendimą į kelis būdus: a) valios suderinimą; b) sprendimo priėmimo įforminimą. Valios dėl servituto suderinimui nereikia teritorijų planavimo dokumento su notariniu jo tvirtinimu.
- 28.14. Atsakovas D. T. nepagrįstai teigia, kad servitutas yra nustatytas atsakovo nuosavybės teisių sąskaita ir be pakankamo pagrindo suvaržo atsakovo nuosavybės teisę į jo žemės sklypą. Atsakovė Vilniaus miesto savivaldybės administracija atsiliepime į ieškinį nurodė, kad (duomenys neskkelbtini) režiniame kaime buvusios žemės savininkai (jų įpėdiniai) buvo susibūrę į aktyvią bendruomenę, didžioji dalis jų turėjo (ir tebeturi) namų valdas kaimo teritorijoje, per kurias buvo galimybė privažiuoti prie visų 2006 metais formuotų natūra grąžintų žemės sklypų iš (duomenys neskkelbtini) gatvės. Nėra protinga manyti, kad apdovanotasis žemės sklypu atsakovas D. T. nebuvo informuotas savo motinos atsakovės R. T. apie tai, kokiomis sąlygomis jai buvo atkurtos nuosavybės teisės natūra į 0,3121 ha žemės sklypą. Dar mažiau tikėtina, kad, priėmus dovaną, atsakovas D. T. nematė, jog už jam priklausančio sklypo yra kitas sklypas, paliktas be privažiavimo.
- 28.15. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. gegužės 8 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-398-552/2017 konstatuota, kad ieškovai įsigijo žemės sklypą su trūkumais, dėl kurių ankstesni sklypo savininkai (atsakovė R. T.) nuo 2006 metų pretenzijų dėl privažiavimo kelio nereikė ir detaliojo plano nerengė. Vadinas, atsakovus tenkina tokia situacija, o kadangi ieškovai su tokiais trūkumais nesutiko, atskirai susitarė dėl teisės į servitutą.
- 28.16. Atsakovai nepagrįstai nurodo, kad nagrinėjamu atveju buvo pažeista CPK 270 straipsnio 5 dalis. Ieškovai prieš bylos nagrinėjimą išsiaiškino, kur gali būti parinkta kelio projektavimo (kartu ir servituto nustatymo) vieta. Leistini buvo du variantai, vienas iš jų teismui pripažintas kaip labiau tinkamas. Įstatymas nenustato, kad sprendimo rezoliucinėje dalyje atskirai turi būti aptartas nepasirinkto varianto

atvejais, kai ieškinys tenkintas ir nustatytas servitutas.

- 28.17. Dėl pardavėjos atsakovės R. T. neįvykdyto susitarimo dėl servituto ieškovai negali naudotis gyvenamosios paskirties žemės sklypu, už kurį moka valstybei rinkliavą. Jei atsakovė būtų įvykdžiusi susitarimą pagal visas jo nuostatas, nebūtų pradėta ši civilinė byla ir nebūtų bylinėjimosi išlaidų. Todėl teismai pagrįstai bylinėjimosi išlaidų atlyginimą priteisė ir iš atsakovės R. T.
- 28.18. Apeliacinės instancijos teismas priėmė procesinį sprendimą teisės aktų nustatyta tvarka išanalizavęs byloje esančius rašytinius įrodymus. Skundžiamos nutarties turinys bei bylos duomenys nesudaro pagrindo spręsti, kad apeliacinės instancijos teismas pažeidė proceso teisės normas, reglamentuojančias įrodymų vertinimą.
29. Atsakovė Vilniaus miesto savivaldybės administracija atsiliepimu į kasacinį skundą prašo dėl kasacinio skundo pagrįstumo spręsti teisės aktų nustatyta tvarka. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 29.1. Panevėžio apygardos teismas 2021 m. kovo 17 d. rašte Nr. SD-13-2021 nurodė, kad Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO elektroninėje civilinės bylos Nr. e2A-773-859/2020 kortelėje 2020 m. gruodžio 23 d. 1008 val. po to, kai buvo priimtas ir teisėjų kolegijos narių pasirašytas galutinis procesinis sprendimas, teismo posėdžių sekretorė klaidingai pažymėjo bylos nagrinėjimo rezultatą. Tą pačią dieną ji keletą kartų bandė jungtis prie sistemos, tačiau dėl galimai techninių kliūčių ištaisyti klaidingai įvestų duomenų nepavyko. Pirmą darbo dieną po Šv. Kalėdų ir savaitgalio (2020 m. gruodžio 28 d.) atvykusi į darbą, ji neteisingus duomenis ištaisė taip, kad elektroninėje bylos kortelėje bylos nagrinėjimo rezultatas atitiktų nurodytą teismo procesiniame sprendime. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės informacinių šteklių valdymo įstatymo 34 straipsnio 6 dalimi, valstybės informacinės sistemos tvarkytojai privalo užtikrinti, kad duomenys būtų teisingi, tikslūs, išsamūs ir nuolat atnaujinti, taip pat užtikrinti, kad neteisingi, netikslūs, neišsamūs duomenys būtų nedelsiant ištaisyti, atnaujinti arba papildyti. Taigi, teismo darbuotojams, kaip Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO naudotojams, suteikiama teisė ir galimybė redaguoti netikslus duomenis, o klaidingų duomenų ištaisyimas nelaikytinas teismo šališkumu.
- 29.2. Kasacinis teismas yra nurodęs, jog teismas turi įvertinti, ar viešpatuojančiojo daikto savininkas išnaudojo visas objektyvias galimybes, kad nuosavybės teisę būtų galima įgyvendinti neapribojant kitų savininkų (valdytojų) teisių ir interesų. Servituto nustatymas teismo sprendimu turi būti siejamas ne su absoliučiu negalėjimu be servituto savininkui naudotis jam priklausančiu daiktu, o su sąlyga, kad nenustačius servituto nebūtų įmanoma normaliomis sąnaudomis daikto naudoti pagal paskirtį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-02-27 nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-82/2007](#)).
- 29.3. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra nurodęs, kad ieškinyje gali būti daugiau nei vienas susijusių reikalavimų (ieškinio dalykas), be to, ieškovai, atsižvelgdami į materialinį teisinį reguliavimą, teismui pateiktame ieškinyje gali nurodyti ir alternatyvius ieškinio reikalavimus. Tokių ieškovų reikalavimų esmė yra ta, kad vienas ieškinio reikalavimas pašalina kito galimybę, tačiau bet kuriuo iš jų siekiama apginti pažeistas ar ginčijamas asmens materialines subjektyvias teises arba įstatymo saugomus interesus. Alternatyvių ieškovo reikalavimų nurodymas reiškia, kad ieškovas, kreipdamasis į teismą teisminės gynybos, apibrėžia teisme nagrinėtino ginčo ribas tokiu būdu, kad bet kurio iš pareikštų reikalavimų patenkinimas reikštų kilusio ginčo išsprendimą iš esmės. Sprendžiant, kuris ieškinyje alternatyviai pareikštų reikalavimų yra tenkintinas, būtina atsižvelgti į materialinį teisinį reguliavimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-169-690/2015](#)).
- 29.4. Kadangi pirmosios instancijos teismas visus ieškovų pareikštus reikalavimus išnagrinėjo ir tenkino vieną iš alternatyvių ieškovų reikalavimų, t. y. nustatė servitutą keliui ir inžinerinių tinklų komunikacijų koridoriui įrengti per žemės sklypą, kuris nuosavybės teise priklauso atsakovui D. T., atsakovai neturi pagrindo teigti, kad nagrinėjamoje byloje buvo išspręsti ne visi ieškovų pareikšti reikalavimai. Reikalavimo priteisti iš atsakovo Vilniaus miesto savivaldybės administracijos ir R. T. dėl servituto nustatymo atsiradusių nuostolių atlyginimą ieškovai patikslintu ieškiniu nebereikšė, todėl atsakovo teiginiai, kad pirmosios instancijos teismas jo neišsprendė, laikytini visiškai nepagrįstais.
30. Trečiasis asmuo Nacionalinė žemės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos atsiliepimu į kasacinį skundą prašo dėl jo pagrįstumo spręsti atsižvelgiant į atsiliepime nurodytas aplinkybes ir argumentus. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 30.1. Atsakovė Vilniaus miesto savivaldybės administracija tiek savo atsiliepime, tiek ir Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Miesto plėtros departamento 2018 m. vasario 9 d. rašte nurodė, kad svarbi aplinkybė nustatant servitutą yra tai, jog (*duomenys neskkelbtini*) gatvės kategorija yra C2. Tai reiškia, kad įvažiavimų vietos yra ribojamos, todėl sandomiai dėl servitutų nustatymo gali būti sudaromi tik įvertinant galimas įvažiavimų vietas. Šiuo atveju privažiuojamasis kelias prie ieškovams priklausančio sklypo gali būti projektuojamas ne bet kur, o tik esamų ar suprojektuotų įvažiavimų vietoje. Tai reiškia, kad sudaryti sandomį dėl servituto nustatymo (esant reikalui – kreiptis į teismą) jie gali tik su žemės sklypu, kuriuose jau yra arba suprojektuoti įvažiavimai ir kurie ribojasi su jų sklypu bei (*duomenys neskkelbtini*) gatve, savininkais.
- 30.2. Nei atsakovui D. T. priklausančiame žemės sklype, nei atsakovei Č. D. priklausančiame žemės sklype kelio servitutai, kurie būtų suprojektuoti siekiant patekti į ieškovams priklausančią žemės sklypą, nėra nustatyti. Trečiasis asmuo Nacionalinė žemės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos ne kartą organizavo susitikimus su ieškovais, besiribojančių žemės sklypų savininkais ir Vilniaus miesto savivaldybės administracija, kad būtų išspręstas kelio servituto nustatymo klausimas, tačiau taip ir nepavyko administraciniu aktu nustatyti kelio servituto ir taikiai išspręsti ginčo. Be to, ieškovams trečiasis asmuo Nacionalinė žemės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos pasiūlė, vadovaujantis [CK 4.125 straipsniu](#), kreiptis į privačių žemės sklypų savininkus, kurių nuosavybės teise valdomi žemės sklypai ribojasi su ieškovams priklausančiu žemės sklypu, dėl kelio servitutų nustatymo tarpusavio sutartimi (sandomiu), tačiau besiribojančių žemės sklypų savininkai atsisakė tarpusavio sutartimi nustatyti kelio servitutą.
- 30.3. Aplinkybės, patvirtinančios, kad į žemės sklypą (kadastro Nr. (*duomenys neskkelbtini*)) nėra patekimo, t. y. žemės sklypas neturi privažavimo, yra užfiksuotos Nacionalinės žemės tarnybos prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Vilniaus miesto skyriaus 2015 m. sausio 7 d. žemės naudojimo patikrinimo akte Nr. 49ZN-4 ir 2016 m. gruodžio 6 d. žemės naudojimo patikrinimo akte Nr. 49ZN-594.
31. Kitų atsiliepimų į kasacinį skundą [CPK](#) 351 straipsnyje nustatyta tvarka negauta.

Išplėstinė teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl teismų (ne)šališkumo

32. Viena tinkamo proceso garantijų, įtvirtinta Konstitucijos 31

straipsnio 2 dalyje, Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, [CPK](#) 21 straipsnyje, yra užtikrinimas, kad šalių ginčą nagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas. Siekiant užtikrinti realų teisės į nešališką ir objektyvų teismą įgyvendinimą, [CPK](#) normose įtvirtintas nušalinimo institutas. Byloje dalyvaujantis asmuo, manantis, kad jo byla nagrinėjantis teisėjas gali būti neobjektyvus ir šališkas, gali, remdamasis [CPK](#) 65–66 straipsniuose nurodytomis aplinkybėmis, teikti motyvuotą teisėjo nušalinimo pareiškimą ([CPK](#) 68 straipsnis). Asmuo, reikšdamas nušalinimą, turi pagrįsti, kad egzistuoja pakankamas pagrindas manyti, jog byla bus išnagrinėta neobjektyviai ir šališkai, t. y. nurodyti konkrečias aplinkybes ir pateikti jas patvirtinančius įrodymus, kurie patvirtintų tokį pagrindą egzistuojant. Be to, [CPK](#) 65, 66 straipsniuose įtvirtinta teisėjo pareiga nusišalinti, kai egzistuoja atitinkamos aplinkybės, keliančios (ar galinčios kelti) abejonių teisėjo nešališkumui.

33. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2001 m. vasario 12 d. nutarime konstatavo, kad asmens konstitucinė teisė, jog jo byla išnagrinėtų nešališkas teismas, reiškia tai, kad asmens bylos negali nagrinėti teisėjas, dėl kurio nešališkumo gali kilti abejonių: teisėjas, nagrinėjantis bylą, turi būti neutralus; teismo nešališkumas, kaip ir teismo nepriklausomumas, yra esminė žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo garantija bei teisingo bylos išnagrinėjimo, pasitikėjimo teismu sąlyga. Vadinas, turi būti šalinamos prielaidos, galinčios sukelti abejonių dėl teisėjo ir teismo nešališkumo. Asmens konstitucinės teisės į nepriklausomą ir nešališką teismą turinio aiškinimas yra reikšmingas taikant bei aiškinant garantijas įtvirtinančias proceso teisės normas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2007; 2007 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-675/2007).
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-10-1075/2020](#) išsamiai aptarta Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika dėl teisėjo nešališkumo, kuris turi būti įvertinamas dviem aspektais: pagal objektyvųjį ir subjektyvųjį testus. Vadovaujantis subjektyviojo testu, atsižvelgiant į konkretaus teisėjo asmeninius įsitikinimus ir elgesį, t. y. ar teisėjas konkrečioje byloje turi kokį nors išankstinį nusistatymą ar tendencingumą, tuo tarpu, vadovaujantis objektyviojo testu, vertintina, ar pats teismas ir jo sudėtis suteikė pakankamas garantijas, kad būtų pašalintos bet kokios teisėtos abejonės dėl jo nešališkumo (EŽTT 2015 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje *Morice prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 29369/10, par. 73).
35. Taikant subjektyvųjį teisėjo nešališkumo testą yra laikomasi teisėjo nešališkumo prezumpcijos, kuri reiškia, kad asmeninis teisėjo nešališkumas yra prezumuojamas, kol nėra tam prieštaraujančių įrodymų (EŽTT 2000 m. gruodžio 21 d. sprendimas byloje *Wettstein prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 33958/96, par. 43; 2005 m. gruodžio 15 d. sprendimas byloje *Kyprianou prieš Kiprą*, peticijos Nr. 73797/01, par. 119; 2009 m. spalio 15 d. sprendimas byloje *Micallef prieš Maltą*, peticijos Nr. 17056/06, par. 94).
36. Objektyvusis teisėjo nešališkumo testas yra laikomas svarbia papildoma garantija, atsižvelgiant į tai, kad kai kuriose bylose gali būti sudėtinga pateikti įrodymus, paneigiančius teisėjo subjektyviojo nešališkumo prezumpciją (EŽTT 1996 m. birželio 10 d. sprendimas byloje *Pullar prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 22399/93, par. 32). Taikant objektyvųjį teisėjo nešališkumo testą reikia nustatyti, ar, be teisėjo elgesio, yra kitų patikrinamų faktų, kurie gali kelti abejonių dėl teisėjo nešališkumo. Taikant šį testą didelė reikšmė suteikiama suinteresuoto asmens požiūriui, objektyvaus stebėtojo nuogastavimams. Tai, kaip situacija atrodo, turi tam tikros svarbos arba, kitaip tariant, „teisingumas ne tik turi būti įvykdytas, jis taip pat turi atrodyti įvykdytas“ (EŽTT 1984 m. spalio 26 d. sprendimas byloje *De Cubber prieš Belgiją*, peticijos Nr. 9186/80 par. 26; 2009 m. spalio 15 d. sprendimas byloje *Micallef prieš Maltą*, peticijos Nr. 17056/06, par. 98). Nuo to priklauso pasitikėjimas, kurį demokratiniame visuomenėje teismai turi įkvėpti žmonėms ir visų pirma bylos šalims. Šiuo atžvilgiu net įtarimas gali turėti tam tikrą reikšmę, todėl kiekvienas teisėjas, dėl kurio šališkumo gali kilti teisėtų (pagrįstų) abejonių, turi nusišalinti (EŽTT 1998 m. spalio 28 d. sprendimas byloje *Castillo Algar prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 28194/95, par. 45).
37. Nors asmens nuogastavimai yra svarbūs, tačiau nėra lemiami, sprendžiant dėl teisėjo nešališkumo. Lemiamą reikšmę šiuo atžvilgiu turi tai, ar suinteresuoto asmens nuogastavimai gali būti laikomi objektyviai pateisinamais (EŽTT 2000 m. gruodžio 21 d. sprendimas byloje *Wettstein prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 33958/96, par. 44; 2009 m. spalio 15 d. sprendimas byloje *Micallef prieš Maltą*, peticijos Nr. 17056/06, par. 96). Objektyvusis testas paprastai yra susijęs su hierarchinių ar kitų ryšių tarp teisėjo ir proceso dalyvių nustatymu arba to paties asmens skirtingų funkcijų vykdymu teisiniame procese (EŽTT 2005 m. gruodžio 15 d. sprendimas byloje *Kyprianou prieš Kiprą*, peticijos Nr. 73797/01, par. 121).
38. Kasaciniame skunde atsakovai teigia, kad tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai, išnagrinėję bylą pakartotinai, buvo šališki. Pirmosios instancijos teismo šališkumą atsakovai grindžia keliomis aplinkybėmis. Pirmiausia atsakovai nurodo, kad ieškove byloje esanti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja R. P. buvo profesiniais ryšiais susijusi su bylą pirmosios instancijos teisme nagrinėjusia teisėja, kadangi į Vilniaus apygardos teismo veiklos teritoriją iki 2012 m. balandžio 30 d. pateko ir Molėtų rajono apylinkės teismo veiklos teritorija. Antra, anot atsakovų, pirmosios instancijos teismo teisėja buvo šališka, nes nesivadovavo gausia ginčui aktualia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika ir sąmoningai nenustatė teisingam bylos išnagrinėjimui reikšmingų aplinkybių. Trečia, atsakovų teigimu, pirmosios instancijos teismo teisėja po apeliacinės instancijos teismo nutarties priėmimo į teismo depozitinę sąskaitą priėmė iš ieškovo teismo sprendimu priteistą mokėjimą dėl kompensacijos už servitutą, taip viršydama savo įgaliojimus, kadangi jai nepavesta vykdyti teismų sprendimų, o tai, anot atsakovų, taip pat patvirtina pirmosios instancijos teismo teisėjos šališkumą.
39. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad tiek pirmasis, tiek antrasis šios nutarties 38 punkte minėti atsakovų kasacinio skundo argumentai, neva patvirtinantys pirmosios instancijos teismo teisėjos šališkumą, nebuvo nurodyti atsakovų pateiktame apeliaciniame skunde ir jais atsakovai nesirėmė apeliaciniame teisme grįsdami pirmosios instancijos teismo šališkumą. Kita vertus, išplėstinė teisėjų kolegija nagrinėjamu atveju nežvelgia pagrindo pritarti atsakovų nurodomiems pirmosios instancijos teismo teisėjos šališkumo pagrindams.
40. Pažymėtina, kad nagrinėjamu atveju nėra pagrindo sutikti su atsakovų argumentu, kad ieškove šioje byloje esanti teisėja R. P. buvo profesiniais ryšiais susijusi su pirmosios instancijos teismo teisėja, kadangi, kaip nurodo patys atsakovai, Molėtų rajono apylinkės teismo veiklos teritorija į Vilniaus apygardos teismo veiklos teritoriją pateko tik iki 2012 m. balandžio 30 d., o ieškove šioje byloje esanti teisėja R. P., remiantis Lietuvos Respublikos Prezidento 2013 m. rugpjūčio 8 d. dekretu Nr. 1K-1545, Vilniaus apygardos teismo teisėja paskirta tik nuo 2013 m. spalio 14 d., t. y. tuo metu, kai Molėtų rajono apylinkės teismo veiklos teritorija pateko jau į Panevėžio apygardos teismo veiklos teritoriją.
41. Taip pat kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad nešališkumo principas negali būti suprantamas pernelyg plačiai – vien tik teismo padarytos teisės aiškinimo ir taikymo klaidos, proceso įstatymo pažeidimai nėra pakankamas pagrindas konstatuoti, jog teismas bylą išnagrinėjo šališkai. Nesant konkrečių teismo šališkumo požymių, jo konstatavimas neturėtų būti siejamas ir su priimto procesinio sprendimo motyvacinės stoka, įrodymų tyrimo rezultatais ar teismo sprendimo surašymo trūkumais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose [Nr. 2K-425/2012](#), [2K-122/2010](#), [2K-243/2009](#)). Juo labiau nešališkumo principo (ne)įgyvendinimas negali būti siejamas vien su tuo, kad teismo padarytos išvados (vertinant įrodymus, nustatant bei teisiškai vertinant faktines aplinkybes ir pan.) yra ne tokios, kaip to norėtų proceso dalyvis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje [Nr. 2K-102-222/2016](#)). Nors minėti išaiškinimai pateikti nagrinėjant baudžiamąsias bylas, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, jie aktualūs ir nagrinėjamoje byloje. Procesinių veiksmų atlikimas bei atitinkamų procesinių sprendimų priėmimas negali būti vertinamas kaip teisėjo (teisėjų) šališkumo bei suinteresuotumo bylos baigtimi įrodymas ar teisėjo (teisėjų) nušalinimo pagrindas, nes įstatyme imperatyviai reglamentuota, jog nušalinimo pareiškimas, siekiant užtikrinti greitą ir teisingą bylos išnagrinėjimą, privalo būti motyvuotas ([CPK 68 straipsnio](#) 2 dalis) ir pareikštas konkrečiam teisėjui ar konkrečioms teisėjams ([CPK 68 straipsnio](#) 4 dalis) tik esant vienam iš [CPK](#) 64–66, 71 straipsniuose nustatytų pagrindų. Nesutikdamas su atitinkamais teismo procesiniais sprendimais, asmuo turi teisę pasinaudoti civilinio proceso įstatyme nustatytais teismo procesinio sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo kontrolės

formomis – apeliacija, kasacija bei proceso atnaujinimo institutu.

42. Taigi, vien kasacinio skundo argumentas, kad pirmosios instancijos teismo teisėja buvo šališka, nes nesivadovavo gausia ginčui aktualia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika ir nenustatė teisingam bylos išnagrinėjimui reikšmingų aplinkybių, nesudaro pagrindo konstatuoti pirmosios instancijos teismo teisėjos šališkumo. Teismo šališkumas gali būti konstatuotas tik nustatius konkrečias aplinkybes, leidžiančias spręsti apie teismo suinteresuotumą išspręsti bylą palankiai vienai iš šalių ar apie proceso organizavimą taip, kad procesą stebintiam ar jame dalyvaujančiam asmeniui galėtų susidaryti įspūdis, jog byla nėra nagrinėjama objektyviai. Atsakovų kasaciniame skunde nurodomas antrasis pirmosios instancijos teismo teisėjos menamo šališkumo argumentas yra pagrindas pasinaudoti teise apskusti priimtą sprendimą dėl ginčo esmės instancinė tvarka, o pirmosios instancijos teismo padarytos teisės aiškinimo ir taikymo klaidos *per se* (savaimė) nėra pakankamas pagrindas konstatuoti, kad pirmosios instancijos teismas bylą nagrinėjo šališkai.
43. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, kasaciniame skunde nurodomas trečiasis pirmosios instancijos teismo teisėjos šališkumo argumentas, kad pirmosios instancijos teismo teisėja po apeliacinės instancijos teismo nutarties priėmimo į teismo depozitinę sąskaitą priėmė iš ieškovo teismo sprendimu priteistą mokėjimą dėl kompensacijos už servitutą, taip viršydama savo įgaliojimus, kadangi jai nepaveista vykdyti teismų sprendimų, taip pat nepatvirtina nei subjektyviojo, nei objektyviojo bylą pakartotinai išnagrinėjusios pirmosios instancijos teismo teisėjos šališkumo. Kaip jau minėta, vien argumentai dėl neva netinkamai taikytų teisės normų nesudaro pagrindo konstatuoti bylą išnagrinėjusio teisėjo šališkumo.
44. Apibendrinama tai, kas nurodyta, išplėstinė teisėjų kolegija daro išvadą, kad atsakovų kasacinio skundo argumentai nesudaro pagrindo konstatuoti, jog nagrinėjamu atveju bylą pakartotinai išnagrinėjusi pirmosios instancijos teismo teisėja buvo šališka atsakovų atžvilgiu.
45. Atsakovai kasaciniame skunde taip pat teigia, kad nagrinėjamu atveju šališkas buvo ir apeliacinės instancijos teismas. Šio teismo šališkumas grindžiamas pirmiausia tuo, kad apeliacinės instancijos teismo priimtos nutarties paskelbimo dieną Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO buvo įvestas bylos išnagrinėjimo rezultatas – „Byla išnagrinėta. Sprendimas panaikintas ir byla perduota nagrinėti iš naujo“, kuris buvo neutralus visoms šalims, o po šešių dienų bylos išnagrinėjimo rezultatas buvo pakeistas į „Byla išnagrinėta. Sprendimas paliktas nepakeistas“, kuris palankus ieškovams, tarp jų ir teisėjai R. P.
46. Kaip matyti iš Panevėžio apygardos teismo 2021 m. kovo 17 d. atsakymo Nr. SD-13-2021 „Dėl prašymo pateikti duomenis“, Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO elektroninėje civilinės bylos Nr. e2A-773-859/2020 kortelėje 2020 m. gruodžio 23 d. 10.08 val., po to, kai byloje buvo priimtas ir teisėjų kolegijos narių pasirašytas galutinis procesinis sprendimas, teismo posėdžių sekretorė sistemoje klaidingai pažymėjo bylos išnagrinėjimo rezultatą. Panevėžio apygardos teismas šiame atsakyme pažymėjo, kad iš teismo darbuotojos rašytinių paaiškinimų nustatyta, jog tą pačią dieną ji keletą kartų bandė prisijungti prie LITEKO sistemos, tačiau dėl galimai techninių klaidų ištaisyti klaidingai įvestų LITEKO duomenų nepavyko. Neteisingai įvesti LITEKO bylos išnagrinėjimo duomenys buvo ištaisyti 2020 m. gruodžio 28 d. (pirmą darbo dieną po Šv. Kalėdų ir savaitgalio).
47. Be to, remiantis Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO duomenimis [CPK 179](#) straipsnio 3 dalis), matyti, kad apeliacinės instancijos teismo procesinis sprendimas į LITEKO informacinę sistemą įkeltas ir teisėjų kolegijos narių Ramunės Čekniienės, Ritos Dambrauskaitės ir Laimanto Misiūno elektroniais parašais pasirašytas 2020 m. gruodžio 23 d. nuo 10.08 iki 11.03 val. Byloje nenustatyta, kad po šio laiko apeliacinės instancijos teismo priimtas procesinis sprendimas būtų buvęs redaguotas ar pakeistas.
48. Pagal [CPK 331 straipsnio](#) 5 dalį apeliacinės instancijos teismo sprendimas nurodomas šio teismo priimamo sprendimo rezoliucinėje dalyje. Tai reiškia, kad bylos išnagrinėjimo rezultatą lemia ne tam tikrų duomenų įvedimas Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO, o teismo priimto sprendimo rezoliucinėje dalyje priimtas sprendimas. Todėl vien tai, kad nagrinėjamu atveju dėl teismo darbuotojo klaidos Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO iš pradžių buvo įvestas klaidingas bylos išnagrinėjimo rezultatas, nesudaro pagrindo konstatuoti bylą pakartotinai išnagrinėjusio apeliacinės instancijos teismo šališkumo, kadangi, kaip minėta, bylos išnagrinėjimo rezultatą lemia priimto procesinio sprendimo rezoliucinėje dalyje suformuluotas teismo sprendimas, o šiuo atveju nenustatyta, jog apeliacinės instancijos teismo priimtas procesinis sprendimas būtų buvęs redaguotas po jo priėmimo ir paskelbimo.
49. Antra, atsakovai apeliacinės instancijos teismo šališkumą grindžia taip pat tuo, kad iš šio teismo nutarties metaduomenų matyti, jog nutartį sukūrė I. G., nors ji nėra nei apeliacinės instancijos teismo teisėja, nei teisėja apskritai, o nutarties sudarymo vieta nurodyta PAVPK (Panevėžio apskrities vyriausiasis policijos komisariatas). Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, šie atsakovų argumentai taip pat nepatvirtina apeliacinės instancijos teismo šališkumo. Kaip jau minėta šios nutarties 47 punkte, skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis priimta ir pasirašyta teisėjų kolegijos narių R. Čekniienės, R. Dambrauskaitės ir L. Misiūno, o vien tai, kad nutarties metaduomenyse nurodyti kitų asmenų duomenys, nesudaro pagrindo konstatuoti, jog byla pakartotinai apeliacine tvarka išnagrinėta ne šios teisėjų kolegijos narių.
50. Trečia, atsakovai teigia, kad apeliacinės instancijos teismo nutartis ją priėmusios teisėjų kolegijos pasirašyta dar iki nutarties priėmimo ir paskelbimo, t. y. 10.08 val., nors nutarties priėmimas ir paskelbimas buvo nustatytas 13.30 val. Tačiau, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, ir šis kasacinio skundo argumentas nesuteikia pagrindo daryti išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas buvo šališkas atsakovų atžvilgiu.
51. Konstitucinis Teismas 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarime yra konstatavęs, kad iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos kylančias baigiamojo teismo akto vientisumo reikalavimas, konstitucinis imperatyvas, jog teismas priima sprendimus Lietuvos Respublikos vardu, kad baigiamasis teismo aktas, nesvarbu, ar teismo posėdžių salėje jis skelbiamas (balsiai perskaitant) visas, ar skelbiamas tik jo įžanginė ir rezoliucinės dalys, ar kitaip pavišinamas, visuomet privalo būti pasirašytas visų bylą nagrinėjusių teisėjų. Jeigu toks teismo sprendimas nėra patvirtintas teisėjų parašais, jis nelaikytinas baigiamuoju teismo aktu, jo pagrįstumas ir teisėtumas gali būti kvestionuojami. Taigi iš konstitucinės jurisprudencijos kylančias teismo sprendimo kaip vientiso baigiamojo teismo akto reikalavimas suponuoja išvadą, kad teismo baigiamasis aktas turi būti pasirašomas visų bylą nagrinėjusių teisėjų dar iki jo paskelbimo.
52. Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismo priimta nutartis bylą išnagrinėjusios teisėjų kolegijos pasirašyta kelios valandos iki jos paskelbimo, todėl išplėstinė teisėjų kolegija neturi pagrindo pritarti ir aptariamam kasacinio skundo argumentui dėl apeliacinės instancijos teismo šališkumo.
53. Apibendrintai išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad atsakovų kasacinio skundo argumentai nesudaro pagrindo pripažinti, jog nagrinėjamu atveju bylą pakartotinai išnagrinėjusi apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija buvo šališka atsakovų atžvilgiu.

Dėl absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų

54. Kasaciniame skunde atsakovai nurodo, kad teismai pažeidė [CPK 270 straipsnio](#) 5 dalyje įtvirtintą procesinę pareigą? privalomai išspręsti visus byloje pareikštus reikalavimus. Anot atsakovų, teismai byloje neišsprendė atsakovei Č. D. pareikšto reikalavimo dėl servituto nustatymo, taip pat atsakovėms R. T. ir Vilniaus miesto savivaldybės administracijai pareikšto reikalavimo priteisti iš šių atsakovių dėl servituto nustatymo atsiradusių nuostolių atlyginimą. Kasaciniame skunde teigiama, kad šie pažeidimai byloje sudaro pagrindą konstatuoti [CPK 329 straipsnio](#) 2 dalies 7 punkte nustatytą absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą.
55. [CPK 329 straipsnio](#) 2 dalies 7 punkte nustatyta, kad absoliučiais sprendimo negaliojimo pagrindais yra pripažįstami tokie atvejai, kai pirmosios instancijos teismas išsprendė ne visus byloje pareikštus reikalavimus ir bylos negalima išskirti [CPK 327 straipsnio](#) 2 dalyje nustatyta

tvarka.

56. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, formuodamas teisės aiškinimo ir taikymo praktiką, yra pasisakęs, kad vienas iš ieškinio elementų yra ieškinio dalykas – tai materialinis teisinis reikalavimas, ieškovo pasirinktas pažeistų ar ginčijamų teisių gynimo būdas. Ieškovas turi teisę ir pareigą pasirinkti bei tiksliai suformuluoti ieškinio dalyką, t. y. suformuluoti jį taip, kad būtų aišku, kokio materialinio teisinio rezultato siekiama iškeliant bylą, nes būtent tinkamas ieškinio dalyko (ir pagrindo) suformulavimas užtikrina tinkamą teisės kreiptis į teismą įgyvendinimą, leidžia apibrėžti bylos teismo nagrinėjimo ribas ir sudaro pagrindą įstatymo nustatytu ir ieškovo pasirinktu būdu apginti pažeistas teises (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-485/2008). Taigi ieškinyje būtina nurodyti asmens pageidaujamą ir teismo prašomą pritaikyti pažeistos teisės gynimo būdą ([CK 1.138 straipsnis](#)). Civilinių teisių gynimo būdai nustatyti materialiosios teisės normose, kurios reguliuoja konkretų teisinį santykį, ir asmuo, kuris mano, kad jo civilinės teisės yra pažeistos, gali prašyti teismo taikyti vieną ar iš karto kelis civilinės teisės gynimo būdus, jeigu įstatymuose nenustatyta konkretaus tos civilinės teisės gynimo būdo, gynimo būdus ar būdą gali pasirinkti savo nuožiūra bei suformuluoti savo ieškinio reikalavimą (reikalavimus). Ieškinyje gali būti suformuluota daugiau negu vienas susijusių savarankiškų reikalavimų (ieškinio dalykų), be to, ieškovas, atsižvelgdamas į materialinį teisinį reguliavimą, teismui pateikiamame ieškinyje gali nurodyti ir alternatyvius ieškinio reikalavimus, tačiau tais atvejais, kai materialiosios teisės normose nenustatyta vieno iš ieškinyje kaip alternatyvaus nurodyto gynybos būdo taikymo galimybių, tokia aplinkybė eliminuoja atitinkamo gynybos būdo pritaikymą teismo sprendimu.
57. Kasacinio teismo praktikoje konstatuota, kad ieškovas, atsižvelgdamas į materialinį teisinį reguliavimą, teismui pateikiamame ieškinyje gali nurodyti alternatyvius ieškinio reikalavimus. Alternatyvių ieškovo reikalavimų nurodymas reiškia, kad ieškovas, kreipdamasis į teismą teisminės gynybos, apibrėžia teisme nagrinėtino ginčo ribas tokiu būdu, kad bet kurio iš pareiktų reikalavimų patenkinimas reikštų kilusio ginčo išsprendimą iš esmės. Tokių reikalavimų esmė yra ta, kad vienas ieškinio reikalavimas pašalina kito galimybę, tačiau bet kurio iš jų yra siekiama apginti pažeistas ar ginčijamas asmens materialines subjektines teises arba įstatymo saugomus interesus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-159/2009, 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-37/2014 ir joje nurodyta kasacinio teismo praktika).
58. Ieškovai, byloje patikslinę ieškinį, prašė nustatyti žemės servitutą pagal vieną iš siūlomų servituto variantų: i) pripažinti galiojančią 2014 m. gegužės 9 d. susitarimo dalį dėl servituto bei nustatyti žemės servitutą kelio ir inžinerinių tinklų komunikacijų koridoriui įrengti, suteikiantį teisę neteterminuotai naudotis 3 m pločio ir 85,7 m ilgio (257 kv. m ploto) dalimi žemės sklypo, kurio kadastro Nr. (*duomenys neskkelbtini*), esančio (*duomenys neskkelbtini*), nuosavybės teise priklausančio atsakovui D. T., komunikacijų koridoriui ir keliui, suteikiantį teisę keliu važiuoti įvairiomis transporto priemonėmis, eiti pėstiesiems, nenustatant naudojimosi juo apribojimų, pagal UAB „Geodezinis planas“ planą ([CK 4.119 straipsnio](#) 2 dalis), arba ii) nustatyti žemės servitutą kelio ir inžinerinių tinklų komunikacijų koridoriui įrengti, suteikiantį teisę neteterminuotai naudotis 4 m pločio ir 86,3 m ilgio (345 kv. m ploto) dalimi žemės sklypo, kurio kadastro Nr. (*duomenys neskkelbtini*), esančio (*duomenys neskkelbtini*), nuosavybės teise priklausančio atsakovui D. T., komunikacijų koridoriui ir keliui, suteikiantį teisę keliu važiuoti įvairiomis transporto priemonėmis, eiti pėstiesiems, nenustatant naudojimosi juo apribojimų, pagal UAB „Geodezinis planas“ planą, arba iii) nustatyti žemės servitutą kelio ir inžinerinių tinklų komunikacijų koridoriui įrengti, suteikiantį teisę neteterminuotai naudotis 4 m pločio ir 54 m ilgio (216 kv. m ploto) dalimi infrastruktūrinio žemės sklypo, kurio kadastro Nr. (*duomenys neskkelbtini*), priklausančio atsakovei Č. D., komunikacijų koridoriui ir keliui, suteikiantį teisę keliu važiuoti įvairiomis transporto priemonėmis, eiti pėstiesiems, nenustatant naudojimosi juo apribojimų, bei teisę neteterminuotai naudotis 4 m pločio ir 35,3 m ilgio (141 kv. m ploto) dalimi žemės sklypo, kurio kadastro Nr. (*duomenys neskkelbtini*), esančio (*duomenys neskkelbtini*), nuosavybės teise priklausančio atsakovui D. T., komunikacijų koridoriui ir keliui, suteikiantį teisę keliu važiuoti įvairiomis transporto priemonėmis, eiti pėstiesiems, nenustatant naudojimosi juo apribojimų, pagal UAB „Geodezinis planas“ planą.
59. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamu atveju nėra pagrindo sutikti su atsakovo kasacinio skundo argumentu, kad teismas neišsprendė visų byloje pareiktų atsakovo reikalavimų dėl servituto nustatymo. Pažymėtina, kad visi trys ieškovo ieškinyje suformuluoti reikalavimai dėl servituto nustatymo suformuluoti kaip alternatyvūs, o, kaip jau minėta, teismui nusprendus patenkinti vieną iš alternatyviųjų reikalavimų, kito reikalavimo nagrinėjimas tampa nereikšmingas. Šiuo atveju teismas byloje nusprendė tenkinti pirmąjį ieškovo ieškinyje suformuluotą alternatyvų reikalavimą dėl servituto nustatymo, todėl, atsižvelgdama į šios nutarties 57 punkte nurodytą kasacinio teismo praktiką, išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad teismas neturėjo procesinės pareigos pasisakyti ir dėl kitų alternatyviųjų ieškinyje suformuluotų reikalavimų dėl servituto nustatymo.
60. Patikslintame ieškinyje ieškovai taip pat prašė įpareigoti Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Finansų ir strateginio planavimo departamento Mokesčių skyrių pagal [CK 4.129 straipsnį](#) pateikti servituto nuostolių atlyginimo apskaičiavimą pagal du siūlomus ieškinyje nurodomus servituto variantus, o netenkinus prašymo įpareigoti Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Finansų ir strateginio planavimo departamento Mokesčių skyrių pagal [CK 4.129 straipsnį](#) pateikti servituto nuostolių atlyginimo ir kelio įrengimo apskaičiavimą, ieškovai nurodė, kad prašys išskirti bylos dalį dėl nuostolių atlyginimo ir atlyginimo už servitutą bei šioje byloje skirti ekspertizę.
61. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad tokie ieškovo ieškinyje nurodyti procesiniai prašymai negali būti kvalifikuojami kaip ieškiniu pareikštas materialusis ieškinio reikalavimas, kadangi jie neatitinka nė vieno iš [CK 1.138 straipsnyje](#) ar kituose įstatymuose įtvirtintų pažeistų teisių gynybos būtų. Todėl darytina išvada, kad nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nurodė, kad ieškovai patikslintame ieškinyje nereikšė (nesuformulavo) reikalavimo priteisti iš atsakovių R. T. ir Vilniaus miesto savivaldybės administracijos dėl servituto nustatymo atsiradusių nuostolių atlyginimo, atitinkamai pirmosios instancijos teismui nekilo procesinė pareiga dėl tokio reikalavimo spręsti.
62. Išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad atsakovo kasacinio skundo argumentai nesudaro pagrindo pripažinti, jog egzistuoja kasaciniame skunde nurodomas, [CPK 329 straipsnio](#) 2 dalies 7 punkte įtvirtintas, absoliutus teismo sprendimo negaliojimo pagrindas.
- Dėl servituto nustatymo, teismo teisės pripažinti sandorį galiojančiu pagal [CK 1.93 straipsnio](#) 4 dalį nagrinėjamoje byloje*
63. Kasaciniame skunde atsakovai nurodo, kad abiejų instancijų teismai netinkamai taikė [CK 4.126 straipsnį](#) bei nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, aiškinančios šią teisės normą, kadangi netyrė ir nevertino būtinųjų servituto nustatymo teismo sprendimu sąlygų, taip pat nepagrįstai pripažino susitarimą dėl servituto galiojančiu [CK 1.93 straipsnio](#) 4 dalies pagrindu.
64. [CK 4.111 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad servitutas – tai teisė į svetimą nekilnojamąjį daiktą, suteikiama naudotis tuo svetimu daiktu (tarnaujančiuoju daiktu), arba to daikto savininko teisės naudotis daiktu apribojimas, siekiant užtikrinti daikto, dėl kurio nustatomas servitutas (viešpataujanciojo daikto), tinkamą naudojimą. Pagal [CK 4.128 straipsnio](#) 1 dalį servitutas gali būti nustatomas nekilnojamajam daiktui, kuris savo pastoviomis savybėmis neteterminuotam laikui gali užtikrinti viešpataujanciojo daikto tinkamą naudojimą. Pagal [CK 4.124 straipsnio](#) 1 dalį servitutą gali nustatyti įstatymai, sandoriai ir teismo sprendimas, o įstatymo nustatytais atvejais – administracinis aktas.
65. Servituto nustatymu per vieno asmens nuosavybės teisės naudotis nekilnojamuoju daiktu apribojimą užtikrinama, kad kitas asmuo turėtų galimybę naudotis jam nuosavybės teise priklausančiu ar kitokiu teisiniu pagrindu valdomu nekilnojamuoju daiktu pagal paskirtį. Dėl to taikant servituto instituto normas būtina laikytis objektyvumo, proporcingumo, civilinių teisių santykių dalyvių interesų derinimo principų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-283/2010).
66. [CK 4.126 straipsnio](#) 1 dalyje nurodyta, kad teismo sprendimu servitutas nustatomas, jeigu savininkai nesusitaria, o nenustačius servituto

nebūtų įmanoma normaliomis sąnaudomis daikto naudoti pagal paskirtį. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad pagal [CK 4.126 straipsnio](#) 1 dalį teismo sprendimu servitutas nustatomas esant dviem būtinoms sąlygoms: 1) kai savininkai nesutaria; 2) kai, nenustačius servituto, nebūtų įmanoma normaliomis sąnaudomis daikto naudoti pagal paskirtį. Servitutas priverstinai gali būti nustatomas tik tokiu atveju, kai jis yra objektyviai būtinas; servituto būtinumas turi būti objektyvus, įrodytas ir vienintelis būdas išspręsti daikto savininko interesų įgyvendinimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-157/2009](#); 2011 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-259/2011](#); 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-285-415/2015](#)).

67. Nuosekliai išplėtotoje kasacinio teismo praktikoje dėl servitutų nustatymo nurodoma, kad servitutas priverstinai gali būti nustatytas tik tokiu atveju, kai jis yra objektyviai būtinas, t. y. bylą dėl servituto nustatymo nagrinėjantys teismai pirmiausia turi įvertinti, ar daikto savininkas, įgyvendindamas savo nuosavybės teisę ir siekdamas, kad dėl daikto tinkamo naudojimo būtų nustatytas servitutas, išnaudojo visas objektyvias ir įmanomas galimybes, kad nuosavybės teisę būtų galima įgyvendinti neapribojant kitų savininkų teisių ir interesų. Atsižvelgiant į nuosavybės teisės svarbą, nuosavybės teisės ribojimas pateisinamas tik esant svarbioms priežastims ir nėra pagrindo taikyti servitutą ir riboti kito (tarnaujančiojo daikto) savininko nuosavybės teisę vien todėl, kad savininkas, siekiantis servituto nustatymo, nori naudotis svetimu daiktu, nes jam taip yra naudingiau ar patogiau. Servituto būtinybei pagrįsti esminę reikšmę turi tai, kad nėra kito tinkamo nuosavybės teisės naudojimo būdo, kaip tik apriboti kito asmens nuosavybės teisę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-285-415/2015](#) ir joje nurodyta kasacinio teismo praktika; 2018 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-200-916/2018](#), 23 punktas; 2021 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-229-916/2021](#), 23 punktas).
68. Servituto santykiai grindžiami bendraisiais civilinių santykių subjektų lygiateisiškumo, nuosavybės neliečiamumo, proporcingumo principais ([CK 1.2 straipsnis](#)), kurie, be kito, reiškia, kad nustatant servitutą turi būti užtikrinta teisinga viešpatuojančiojo daikto ir daiktų, kuriuos prašoma nustatyti kaip tarnaujančiuosius, savininkų interesų pusiausvyra (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-7-2-1075/2019](#), 19 punktas).
69. Nagrinėjamoje byloje teismų nustatyta, kad ieškovas A. P. ir atsakovė R. T. 2014 m. gegužės 9 d. sudarė preliminarįją sutartį dėl žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo. Šia sutartimi atsakovė R. T., kaip pardavėja, ir ieškovas A. P., kaip pirkėjas, įsipareigojo ateityje, tačiau ne vėliau kaip iki 2014 m. rugsėjo 30 d., sudaryti žemės sklypo, esančio (*duomenys neskelbtini*), notariškai tvirtinamą pirkimo–pardavimo sutartį šioje sutartyje nurodytomis sąlygomis. Preliminariosios sutarties 5 punkte šalys nurodė, kad: „Pardavėja suteikia teisę pirkėjui teisėtu būdu (nustatant žemės servitutą ar pan.) naudotis žemės sklypo dalimi, reikalinga privažiavimui prie parduodamo sklypo bei naudojimosi juo ir komunikacijos, keliui į jį tiesi. Naudojimosi kaina įeina į turto kainą. Servituto turėtojas, įgyvendindamas servituto suteikiamas teises, įsipareigoja nepažeisti kitų savininkų teisių.“ Preliminariosios sutarties pasirašymo dieną prie šios sutarties 5 punkto šalys padarė rankraštinių priedų, įrašydamos, kad „Servitutas keliui turi užimti ne daugiau 3 m pločio. Jo kaina yra 10 000 Lt.“ Po preliminariosios sutarties sudarymo 2014 m. rugpjūčio 20 d. ieškovai kreipėsi į Vilniaus miesto savivaldybę, jog ši nurodytą privažiuojamojo kelio vietą tam, kad šalys galėtų pagrindinėje sutartyje nurodyti servituto vietą. Negavę atsakymo dėl privažiuojamojo kelio vietos 2014 m. lapkričio 6 d. ieškovai ir atsakovė R. T. sudarė pirkimo–pardavimo sutartį, pagal kurią už 170 000 Lt atsakovė R. T. jai priklausančias 2026/3121 dalis žemės sklypo perleido ieškovams. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad pagrindinę žemės pirkimo–pardavimo sutartį tvirtinusi notarė objektyviai negalėjo į šią sutartį įtraukti susitarimo dėl servituto, kadangi jis nebuvo suprojektuotas.
70. Pareikštu ieškiniu ieškovai, be kita ko, prašė pripažinti susitarimą dėl servituto galiojančiu [CK 1.93 straipsnio](#) 4 dalies pagrindu ir nustatyti servitutą keliui ir inžinerinių tinklų komunikacijų koridoriui įrengti, suteikiantį teisę neterminuotai naudotis 3 metrų pločio ir 85,7 metro ilgio (257 kv. m ploto) dalimi žemės sklypo, kurio kadastrą [Nr. \(duomenys neskelbtini\)](#), esančio (*duomenys neskelbtini*), nuosavybės teise priklausančio atsakoviui D. T., su teise keliu važiuoti įvairiomis transporto priemonėmis, eiti pėstiesiems, nenustatant naudojimosi juo apribojimų, pagal UAB „Geodezinis planas“ parengtą planą.
71. Bylą pakartotinai išnaginėjęs pirmosios instancijos teismas, nustatęs neabejotiną ieškovų nuosavybės teisių pažeidimą ir objektyvų servituto būtinumą bei atsakovės R. T. aiškų vengimą įforminti sandomį notarine tvarka, pripažino susitarimą dėl servituto, nustatytą preliminariosios sutarties 5 punkte, galiojančiu ir servitutą keliui bei inžinerinių tinklų komunikacijoms įrengti nustatė teismo sprendimu nevirsydamas sandorio ribų. Apeliacinės instancijos teismas su tokia pirmosios instancijos teismo išvada sutiko ir nurodė, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog šalių susitarimas dėl servituto nustatymo nėra siejamas su preliminariosios sutarties galiojimu, o atsakovai nevykdė savo pareigos įforminti susitarimą notarine tvarka, nors atsakovė R. T. ir ieškovai, sudarant preliminarįją sutartį, susitarė dėl servituto nustatymo, o servitutas nebuvo nustatytas, nes pagrindinės pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo metu servitutas nebuvo tinkamai įformintas.
72. Išplėstinė teisėjų kolegija, įvertinusi ginčo preliminariosios sutarties 5 punkto turinį ir byloje nustatytas aplinkybes, konstatuoja, kad nagrinėjamu atveju nėra pagrindo minėtos sutarties nuostatos kvalifikuoti kaip susitarimo dėl servituto. Tokia išvada darytina dėl kelių priežasčių. Pirmiausia, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, minėtu preliminariosios sutarties punktu nebuvo susitarta konkrečiai dėl servituto, o šalys susitarė, kad atsakovė R. T. suteikia teisę teisėtu būdu (nustatant servitutą ar pan.) naudotis žemės sklypo dalimi, reikalinga privažiuoti prie parduodamo sklypo bei naudotis juo ir komunikacijoms, keliui į jį tiesi. Pažymėtina, kad praktikoje gali būti įvairūs žemės sklypo teisei teisėtai naudotis būdai, t. y. tiek nustatant servitutą, tiek sudarant žemės sklypo nuomos ar panaudos sandorius. Minėtame preliminariosios sutarties punkte servitutas nebuvo apibrėžtas kaip vienintelis galimas teisės naudotis žemės sklypu įgyvendinimo būdas, o priešingai – teisės naudotis žemės sklypu suteikimas apibrėžtas plačiai, nenustatant konkretaus šios teisės įgyvendinimo būdo.
73. Tokią poziciją, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, pagrindžia ir ieškovų elgesys po ginčo preliminariosios sutarties ir pagrindinės žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutarties su atsakove R. T. sudarymo. Pažymėtina, kad, notarei atsisakius įtraukti susitarimą dėl servituto į pagrindinę žemės sklypo dalies pirkimo–pardavimo sutartį, ieškovai su reikalavimu dėl servituto nustatymo kreipėsi ne į atsakovę R. T., o į Nacionalinę žemės tarnybą prie Žemės ūkio ministerijos dėl kelio servituto nustatymo administraciniu aktu per besiribojantį valstybinį žemės sklypą. Ieškovai tik po Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. gegužės 8 d. nutarties administracinėje byloje [Nr. A-398-552/2017](#), kuria buvo atmestas pareiškėjos R. P. skundas, priėmimo raštu (2018 m. birželio 15 d.) kreipėsi į atsakovę Č. D. su pasiūlymu nustatyti kelio ir inžinerinių tinklų servitutą šiai atsakovei priklausančiame infrastruktūriniame sklype. Ir tik vėliau (2018 m. liepos 5 d.) raštu kreipėsi į atsakovę R. T. su siūlymu įforminti neatlygintinį servitutą žemės sklype (*duomenys neskelbtini*), susitarimą patvirtinant Vilniaus miesto 5-ajame notarų biure.
74. Antra, [CK 1.93 straipsnio](#) 4 dalyje nustatyta, kad jeigu viena iš šalių visiškai ar iš dalies įvykdė sandomį, kuriam būtinas notaro patvirtinimas, o antroji šalis vengia įforminti sandomį notarine tvarka, teismas įvykdžiusis sandomį šalies reikalavimu turi teisę pripažinti sandomį galiojančiu ir tokiu atveju sandorio po to įforminti notarine tvarka nebereikia. Tačiau šios teisės normoje įtvirtinta išimtis, kai teismas gali pripažinti galiojančiu sandomį, kuriam įstatymo nustatyta privaloma notarinė forma ir kuris sudarytas šios nesilaikant.
75. Kasacinio teismo praktikoje, aiškinant [CK 1.93 straipsnio](#) 4 dalyje įtvirtintos teisės normos turinį, nurodoma, jog tam, kad teismas galėtų pripažinti sandomį galiojančiu, būtinos tokios sąlygos: pirma, sandomis yra dvišalis; antra, viena sandorio šalis visiškai arba iš dalies įvykdė sandomį; trečia, kita sandorio šalis vengia įforminti sandomį notarine tvarka. Nustačius, kad nėra bent vienos iš nurodytų sąlygų, nėra pagrindo pripažinti sandomį galiojančiu pagal [CK 1.93 straipsnio](#) 4 dalį. Šios normos taikymui taip pat yra svarbu tai, kad būtų akivaizdūs šalių valia ne tik sudaryti, bet ir įvykdyti sandomį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-581/2007](#)).
76. Be to, sprendžiant, ar tenkintinas besikreipiančios šalies reikalavimas pripažinti notarine tvarka neįformintą nekilnojamojo daikto sutartį galiojančią, nepakanka nustatyti šią trijų [CK 1.93 straipsnio](#) 4 dalyje įtvirtintų šio instituto taikymo sąlygų. Tokiu atveju reikia išsiaiškinti, ar sutartis neprieštarauja imperatyviosioms įstatymo nuostatoms, t. y. ar tokia sutartis ne tik dėl notarinės formos nesilaikymo, bet ir dėl kitų įstatymuose nurodytų aplinkybių negalės būti pripažinta galiojančia pagal [CK 1.93 straipsnio](#) 4 dalį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m.

sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-20/2008](#)).

77. Išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad nagrinėjamoje byloje teismai, pripažindami susitarimą dėl servituto pagal ginčo preliminarąją sutartį galiojančiu [CK 1.93 straipsnio](#) 4 dalies pagrindu, neatsižvelgė į Žemės įstatymo 30 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatyta, kad: žemės sandorių formą nustato [CK](#) ir Žemės įstatymas; prie žemės sandorių privalo būti pridedamas žemės sklypo planas, o kai žemės sklypas nuomojamas arba perduodamas neatlygintinai naudotis iki trejų metų – žemės sklypo planas arba schema; žemės sklypo planas ar schema yra neatskiriama žemės sandorio dalis.
78. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, jog žemės sklypo planas skirtas patvirtinti, kad sutarties dalykas atitinka jam keliamus reikalavimus (nors tai gali būti padaryta ir kitomis priemonėmis), užtikrinti sandorio šalių interesą apibrėžti žemės sklypą ar jo dalį ir gali būti reikšmingas esant sandorio šalių ir (ar) trečiųjų asmenų ginčui dėl žemės sklypo (jo dalies) ribų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-523/2011](#)).
79. Kasacinis teismas savo jurisprudencijoje yra išaiškinęs, kad žemės sklypas, kaip nekilnojamas daiktas, yra ypatingas tuo, jog vienintelis būdas identifikuoti tokį turtą jo perleidimo metu yra žemės sklypo planas. Pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro įstatymo 2 straipsnio 13 dalį žemės sklypo planas – tai pagal matavimus vietovėje Kadastro nuostatų nustatyta tvarka parengtas brėžinys, kuriame pažymimos žemės sklypo ribos ir kadastro duomenys. Nekilnojamojo turto objekto – žemės sklypo – planas yra žemės sandorio sudėtinė dalis, o registruojamas gali būti tik žemės sandoris su planu, kuriame nurodytos žemės sklypo ribos, pavyzdžiui, naudoti kiekvienam bendraturčiui skiriamos sklypo dalies ribos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-956/2003). Atsižvelgiant į tai, kad servitutas, kaip nuosavybės suvaržymas, turi būti tikslus ir aiškus, tai jis nustatomas pagal planą, kuris grafiškai atvaizduoja būtinų apribojimų dydį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-181-695/2021](#), 33 punktas).
80. [CK 1.74 straipsnio](#) 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad notarine forma turi būti sudaromi daiktinių teisių į nekilnojamąjį daiktą perleidimo ir *daiktinių teisių* bei nekilnojamojo daikto suvaržymo *sandoriai*, išskyrus bankroto proceso metu sudaromus nekilnojamojo daikto perleidimo sandorius, jeigu šiame kodekse nenustatyta kitaip. Kaip minėta, servitutas – tai daiktinė teisė, [CK 4.111 straipsnio](#) 1 dalyje apibrėžiama kaip teisė į svetimą nekilnojamąjį daiktą, suteikiama naudotis tuo svetimu daiktu (tarnaujančiuoju daiktu), arba to daikto savininko teisės naudotis daiktu apribojimas, siekiant užtikrinti daikto, dėl kurio nustatomas servitutas (viešpatuojančiojo daikto), tinkamą naudojimą. Vienas iš servituto nustatymo pagrindų gali būti sandoris ([CK](#) 4.124 straipsnio 1 dalis), tačiau tam, kad servitutas galėtų būti nustatytas sandoriu, pastarasis turi atitikti įstatymo jam keliamus reikalavimus.
81. Išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad nagrinėjamu atveju teismai, pripažindami susitarimą dėl servituto galiojančiu [CK 1.93 straipsnio](#) 4 dalies pagrindu ir nustatydami servitutą teismo sprendimu, priėmė iš esmės prieštarigus sprendimus. Pažymėtina, kad tuo atveju, kai sandoris dėl servituto nustatymo teismo sprendimu pripažintamas galiojančiu [CK](#) 1.93 straipsnio 4 dalies pagrindu, dėl to, jog viena iš šalių visiškai ar iš dalies įvykdė sandorį, kuriam būtinas notaro patvirtinimas, o antroji šalis vengia įforminti sandorį notarine tvarka, teisinio pagrindo spręsti servituto nustatymo klausimo teismo sprendimu nebelieka, kadangi tokiu atveju servituto nustatymo pagrindas yra sandoris dėl servituto nustatymo, pripažintas galiojančiu teismo sprendimu.
82. Išplėstinė teisėjų kolegija, atsižvelgdama į šios nutarties 72, 76, 77 punktuose nurodytas aplinkybes, teisinį reglamentavimą ir kasacinio teismo praktiką, konstatuoja, kad nagrinėjamu atveju teismai nepagrįstai pripažino susitarimą dėl servituto nustatymo galiojančiu, kadangi, kaip jau minėta šios nutarties 72 punkte, teismai padarė nepagrįstą išvadą, jog preliminariosios sutarties 5 punkte šalys susitarė būtent dėl servituto nustatymo. Be to, išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad susitarimo dėl servituto, kaip daiktinės teisės į nekilnojamąjį daiktą nustatymo, viena iš esminių sąlygų yra servitutą identifikuojančio plano parengimas ir pridėjimas prie susitarimo. Nagrinėjamu atveju toks planas sudarant ginčo preliminarąją sutartį nebuvo parengtas, todėl teismams nebuvo teisinio pagrindo pripažinti susitarimą dėl servituto galiojančiu teismo sprendimu, kadangi net jei toks susitarimas, įtrauktas į ginčo preliminarąją sutartį, ir būtų laikomas susitarimu dėl servituto, jis neatitiko vienos iš esminių tokio susitarimo sąlygų – plano, identifikuojančio servitutą, buvimo sudėtine tokio susitarimo dalimi.
83. Nagrinėjamu atveju servituto nustatymo planas (schema), pagal kurį teismai nustatė servitutą, buvo parengtas tik bylos nagrinėjimo metu. Toks planas sudarant ginčo preliminarąją sutartį nebuvo sudarytas ir nebuvo prie jos pridėtas, todėl išplėstinė teisėjų kolegija daro išvadą, kad bylą nagrinėję teismai neturėjo teisinio pagrindo pripažinti, jog ieškovas A. P. ir atsakovė R. T. sudarė susitarimą dėl servituto, ir tuo labiau pripažinti jį galiojančiu teismo sprendimu [CK](#) 1.93 straipsnio 4 dalies pagrindu. Išplėstinė teisėjų kolegija nurodo, kad šiuo atveju klausimas dėl servituto nustatymo turėjo būti sprendžiamas pagal [CK](#) 4.126 straipsnyje įtvirtintas ir teismų praktikoje suformuluotas servituto nustatymo teismo sprendimu sąlygas.
84. Teismo sprendimu servitutas nustatomas, jeigu daiktų savininkai nesusitaria, o nenustačius servituto nebūtų įmanoma normaliomis sąnaudomis daikto naudoti pagal paskirtį ([CK](#) 4.126 straipsnio 1 dalis). Kasacinio teismo praktikoje laikomasi pozicijos, kad servitutas priverstinai (teismo sprendimu) gali būti nustatytas tik tokiu atveju, kai jis yra objektyviai būtinas; teismas turi įvertinti, ar daikto savininkas išnaudojo visas objektyvias ir įmanomas galimybes, kad nuosavybės teisę būtų galima įgyvendinti neapribojant kitų savininkų (valdytojų) teisių ir interesų; servituto nustatymas teismo sprendimu siejamas ne su absoliučiu negalėjimu be servituto savininkui naudotis jam priklausančiu daiktu, o su sąlyga, kad nenustačius servituto nebūtų įmanoma normaliomis sąnaudomis daikto naudoti pagal paskirtį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1524/2002; 2005 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-246/2005; 2005 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-315/2005](#); 2005 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-496/2005; 2007 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-82/2007](#); kt.).
85. Teismas, sprenddamas klausimą dėl servituto nustatymo tikslingumo, turi nustatyti ir įvertinti, ar servituto nustatymas yra objektyviai būtinas, taip pat ar nėra kitų būdų prašančiojo nustatyti servitutą teisei naudotis jam priklausančiu nekilnojamoju daiktui įgyvendinti, be to, ar servituto nustatymas nelems didesnio patogumo, o ne objektyviai pagrįstos galimybės naudotis daiktu pagal paskirtį tarnaujančiojo daikto savininkui suteikimo. Teismų praktikoje pabrėžiama, kad, priverstinai (teismų sprendimu) nustatant servitutą, turi būti siekiama viešpatuojančiojo ir tarnaujančiojo daiktų savininkų interesų pusiausvyros (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-496/2005](#); 2007 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-234/2007](#); 2008 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-190/2008](#)).
86. Nagrinėjamu atveju ieškovai byloje taip pat pareiškė ir kitus alternatyviusius reikalavimus, kuriais prašė: ii) nustatyti žemės servitutą kelio ir inžinerinių tinklų komunikacijų koridoriui įrengti, suteikiantį teisę neterminuotai naudotis 4 m pločio ir 86,3 m ilgio (345 kv. m ploto) dalimi žemės sklypo, esančio (*duomenys neskelbtini*), nuosavybės teise priklausančio atsakovui D. T., su teise keliu važiuoti įvairiomis transporto priemonėmis, eiti pėstiesiems, nenustatant naudojimosi juo apribojimų, pagal UAB „Geodezinis planas“ parengtą planą; iii) arba nustatyti žemės servitutą kelio ir inžinerinių tinklų komunikacijų koridoriui įrengti, suteikiantį teisę neterminuotai naudotis 4 m pločio ir 54 m ilgio (216 kv. m ploto) dalimi infrastruktūrinio žemės sklypo, priklausančio atsakovei Č. D., su teise keliu važiuoti įvairiomis transporto priemonėmis, eiti pėstiesiems, nenustatant naudojimosi juo apribojimų, pagal UAB „Geodezinis planas“ parengtą planą. Tačiau teismams pripažinus susitarimą dėl servituto, nustatytą preliminariosios sutarties 5 punkte, galiojančiu ir servitutą keliui bei inžinerinių tinklų komunikacijoms įrengti nustačius teismo sprendimu sandorio ribose, teismų liko iš esmės nespręstas klausimas dėl servituto nustatymo teismo sprendimu pagal pastaruosius alternatyviusius ieškovų ieškinio reikalavimus, neanalizuota ir nevertinta, pagal kurį iš šių variantų nustačius ieškovų prašomą nustatyti servitutą būtų mažiausiai varžomi tarnaujančiojo daikto (tarnaujančiųjų daiktų) savininkų interesai,

taip pat netirta ir nevertinta, ar nėra kitų, optimalesnių patekimo į ginčo žemės sklypą ir servituto nustatymo variantų.

87. Remdamasi išdėstytais argumentais išplėstinė teisėjų kolegija pripažįsta pagrįstais kasacinio skundo argumentus, kuriais teigiama, kad skundžiamų teismų procesiniai sprendimai priimti netinkamai taikius [CK 1.93 straipsnio 4 dalį](#), 4.126 straipsnį bei nukrypus nuo šią teisės normą aiškinančios kasacinio teismo praktikos.
88. Išplėstinė teisėjų kolegija kitus kasacinio skundo argumentus vertina kaip nesuformuluojančius kasacijos pagrindo, neturinčius reikšmės vienodos teismų praktikos formavimui ir įtakos skundžiamų teismų procesinių sprendimų teisėtumui, todėl dėl jų nepasisako.

Dėl bylos procesinės baigties

89. Remdamasi išdėstytais argumentais išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai netinkamai taikė ir aiškino [CK 1.93 straipsnio 4 dalį](#), 4.126 straipsnį, nukrypus nuo šia teisės norma aiškinančios kasacinio teismo praktikos, padarė nepagrįstą išvadą, jog šalys ginčo preliminariosios sutarties 5 punkte sudarė susitarimą dėl servituto, be to, nesant visų esminių preliminarus susitarimo dėl servituto sąlygų (žemės sklypo plano) nepagrįstai pripažino toki šalių susitarimą galiojančiu teismo sprendimu ir kartu nustatė servitutą teismo sprendimu remdamiesi šiuo sandoriu. Tai reiškia, kad teismai nepagrįstai nusprendė patenkinti pirmąjį iš trijų byloje pareikštų alternatyviųjų ieškinio reikalavimų – pripažinti ieškovo ir atsakovės R. T. 2014 m. gegužės 9 d. susitarimą dėl servituto galiojančiu ir nustatyti servitutą keliui ir inžinerinių tinklų komunikacijų koridoriui įrengti, suteikianti teisę neterminuotai naudotis 3 metrų pločio ir 85,7 metro ilgio (257 kv. m ploto) dalimi žemės sklypo, esančio (*duomenys neskelbtini*), nuosavybės teise priklausančio atsakovui D. T.D., su teise keliu važiuoti įvairiomis transporto priemonėmis, eiti pėstiesiems, nenustatant naudojimosi juo apribojimų, pagal UAB „Geodezinis planas“ parengtą planą.
90. Išplėstinė teisėjų kolegija nusprendžia, kad nustatyti bylą nagrinėjusių teismų pažeidimai lėmė neteisėtų procesinių sprendimų priėmimą, dėl to yra pagrindas panaikinti skundžiamus teismų procesinius sprendimus ([CPK 346 straipsnio 2 dalies 1, 2 punktai](#), 359 straipsnio 3 dalis). Konstatavus, kad byla nagrinėta teismai neteisėtai patenkino pirmąjį iš alternatyviųjų ieškinio reikalavimų, taip pat konstatavus, kad tenkinti ši alternatyvųjį ieškinio reikalavimą (be kita ko, atsižvelgus į jo faktinį pagrindą) teisinio pagrindo nenustatyta, dėl šio alternatyvaus ieškinio reikalavimo, panaikinus skundžiamus teismų procesinius sprendimus, priimtinas naujas sprendimas – pirmąjį alternatyvųjį ieškinio reikalavimą atmesti ([CPK 359 straipsnio 4 dalis](#)). Kadangi teismai, neteisėtai patenkine pirmąjį alternatyvųjį ieškinio reikalavimą, dėl kitų dviejų ieškinijų suformuluotų alternatyviųjų reikalavimų dėl servituto nustatymo nepasisakė ir jų pagal [CK 4.126 straipsnio](#) įtvirtintas ir teismų praktikoje suformuluotas servituto nustatymo teismo sprendimų sąlygas neivertino, konstatuotina, kad dėl pastarųjų dviejų alternatyviųjų reikalavimų liko tinkamai neatskleista bylos esmė, todėl, panaikinus skundžiamus teismų procesinius sprendimus, bylos dalis dėl šių dviejų alternatyviųjų ieškinio reikalavimų perduotina iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui ([CPK 360 straipsnis](#)).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

91. Atsakovai R. T. ir D. T. pateikė prašymą dėl 2904 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimo priteisimo. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 4 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, kasacinis teismas turėjo 44,20 Eur procesinių dokumentų įteikimo išlaidų ([CPK 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas](#)).
92. Panaikinus skundžiamus teismų procesinius sprendimus ir bylos dalį perdavus iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas paliktinas išspręsti šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 4 ir 5 punktais, 360 straipsniu, 362 straipsniu,

nutaria:

Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. gruodžio 23 d. nutartį ir Utenos apylinkės teismo 2020 m. rugpjūčio 13 d. sprendimą panaikinti.

Priimti naują sprendimą dėl ieškinio reikalavimo, kuriuo prašoma pripažinti ieškovų R. P., A. P. ir atsakovės R. T. 2014 m. gegužės 9 d. susitarimą dėl servituto galiojančiu ir nustatyti servitutą keliui ir inžinerinių tinklų komunikacijų koridoriui įrengti, suteikianti teisę neterminuotai naudotis 3 metrų pločio ir 85,7 metro ilgio (257 kv. m ploto) dalimi žemės sklypo, kurio kadastro Nr. (*duomenys neskelbtini*), esančio (*duomenys neskelbtini*), nuosavybės teise priklausančio atsakovui D. T., su teise keliu važiuoti įvairiomis transporto priemonėmis, eiti pėstiesiems, nenustatant naudojimosi juo apribojimų, pagal UAB „Geodezinis planas“ parengtą planą. Šį ieškinio reikalavimą atmesti.

Bylos dalį dėl kitų ieškinio reikalavimų perduoti iš naujo nagrinėti Utenos apylinkės teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Goda Ambrasaitė-Balynienė

Danguolė Bublienė

Virgilijus Grabinskas

Sigita Rudėnaitė

Antanas Simniškis

Algirdas Taminskas

Egidija Tamošiūnienė